





# מאימתי פרק ראשון תענית

3

אם יחוס חור שהשמים משהתן עליו כחשם מלאכיו נשם עליו וכו' - מלן שוכח ר"ח דהא דלמרי' כנבנה בהבא' (דף י"ב) חן שומקן ככללים מ"ש משום דמחבה ליה לקדירה ר"ל מקדירה לא דוקא לקדירה אלא למחלה שבקדירה דהכי נמי קאמר (שנה דף י"ח) הלא קדיש חיותא עדי ואין לפרש כדפשי' שפי' הסם מחתפי משכמים הקדירה דל"ב מתי קאמר הכא שהשמים משהתן (ו) ר"ל שהשמים מתחברין אלהיהו משתכמים ר"ל מעלן חתרה כמו דבר שבטל מתחלקתו ויזיס רכוס ומחלדו וכו' רש"י ל"ד: [א] חתם ועלמה בידו ומגיס דעמי מתיא קף לטולם שאלתא גיה עליו רישו וגו' - כלומר אם יגיד עליו רישו שגל ידו כאלו בגשמים ויהא מגיס דעמי מקנה קף עליו כלומר הנה קדיש קף ועולה כלומר אם עליו כמגיס דעמי עליו הוא מקנה הקף :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

**בחולדה** וטרך דקדישה על חתם כמה וכמה פ"י מתלמן בחולדה וטרך המעשה היה כעשרה חתם היכה רוחה ליקן לביט אביה ויהי ברך דקדיש ועולה וכל בחור חתם וחתם אם לבי לעלך תשאל לי חתמה לן הן גאכטב ציטקן שאף לא יבא חתם חתמה ויהא לא תשאל ליום חתם וחתם מן מטיט מיטט ויהיה חולדה חתם חתם חתם לשי הטר וחזרו אלו שנים טר וחולדה יהיו עדים מיטט ורשטי לרדסם ויהא עמדה בשפועתה ויהא כשא חתם חתם וילדה בן בחל חולדה ובכחו וחתם וילדה לו בן עי ועל לטר וחתם חתמה לו חתמה מה זה חתמה שגויט לו שאף כשהו עני חתם טכר הטעמה וסופר לאתמו כל חתמה חתמה לו חתם חתם וקדוה וחתם לו בעולך ונשאל חתם חתמה ויהי חתמי החתמן כטר וחולדה שהעמידו עמוקן :

—000—

לבו רש"י

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה

חוליה





תרגום

טו אָרום רעו עבֿרֿד ית אבֿנהא וית עפֿרהא יחיסון: טו וידחלון עפֿמא ית שָמא דיי וכל מלכיא דארעא ית יקרד: ז ארום אתפני במימרא דיי קרתא דציון אתגלי ביקריה: יח אתפני לות

תהלים קב

כִּי־עַתָּה לְחַנְּנָה כִּי־בָא מוֹעֵד: טו כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־אֲבֹנֶיהָ וְאֶת־עֲפָרָהּ יִחַנְּנוּ: טו וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת־שֵׁם יְהוָה וְכָל־מַלְכֵי הָאָרֶץ אֶת־כְּבוֹדֶךָ: ז כִּי־בָנָה יְהוָה צִיּוֹן נִרְאָה בְּכְבוֹדוֹ: זח פָּנָה אֶל־תְּפִלַּת הָעֲרֵר →

והרי חולת יד: (טו) כי רצו. אהבו חף את אבניה ואת עפרה. ומרש אגדה כשלא יכניחו וגלותו נשאו עמהם מאבני ירושלים ועפרה לננות להם צנבל צית

רש"י

מצודת ציון

(יח) הערער. מלשון הערה, רוצה לומר המעורר בתפלה:

מצודת דוד

(טו) כי רצו. כי עבדיך ישראל רוצים ומחבבים אבני המקום ההוא, ועפרה נשאה חן בעיניהם, ומאוד יתאו

להשיב אליה: (טו) ויראו. אז ייראו הגוים את שם כבודך: (יז) כי בנה. בראותם אשר בנה ה' את ציון ונראה הוא שם בכבודו: (יח) פנה. כי פנה אל תפלת נכה רוח המעורר תפלה בתמידות:

אבן עזרא

והטעם שייראו הגוים ומלכיהם את שם כבודך: (יז) כי. הזכיר טעם ייראו עת שיראה הכבוד בציון: (יח) פנה. הזכיר כי בנין ציון יהיה כעבור תפלת ישראל בגלות, שהם דומים כערער כערבה. והאומר כי ישראל נקראו ערער כעבור ערו ערו, איננו נכון, כי האומרים ערו ערו (לקמן קלו ז) הם האדומים לבבליים כאשר אפרש במקומו:

לחננה. שם הפועל, ובא הסגול שהוא פתח קטן תחת גדול, כמו פן אכלך (שמות לג ג). גם שניהם קלים בלי דגש: (טו) כי. כל רצון עבדיך לראות אבניה, וכאילו יחוננו עפרה לנשקו. ורבי משה אמר כי רצו כמו אז תרצה הארץ (ויקרא כו לד). ויחוננו לבנותה כבוא מועד, כדרך חוננו אותם (שופטים כא כב): (טו) ויראו, שם ה'. ויראו ימשוך השם עמו,

רד"ק

כמו שמחונן אדם הדבר הנאהב. ויש מפרשים ירצו ויאהבו אבניה ועפרה לקיים את בנינה: (טו) ויראו. ואז יראו גוים את שם ה', וכל מלכי הארץ את כבודך השוכן בציון: (יז) כי. אז יאמרו כשיבנה ציון ויהיה נראה בה בכבודו, אז ייראו את שם ה' ויאמרו: (יח) הערער. ישראל שהם בגלות כערער כערבה. וערער הוא עץ הגדל במדבר:

אותה: כי עת לחננה. כי עת יבא שתחנן אותה אף על פי שקצפת עליה: כי בא מועד. כי יש לגאולה מועד וזמן קצוב, וכשתהיה העת שתחנן אותם יאמרו בא מועד הגאולה. ומילת לחננה מקור מן הדגוש ומשפטו לחננה, ובא בפתח קטן תחת פתח גדול, והוקל כמו רבים מן הדגוש: (טו) כי. בהיותם בגלות הם מתאווים לנשק אבניה, ועפרה יחוננו על דרך משל,

מדרשי חז"ל

ובנוי. ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה, הרי בנוי כמה דאת אמר שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. אשר יאמר היום כהר, הרי חרב כמה דאת אמר על הר ציון ששמם. ה' יראה, הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבוא כמה דאת אמר כי בנה ה' ציון נראה בכבודו. (ב"ר פרשה נה).

לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם. מאי אמרי, הכי אמר רבא: אתה תקום תרחם ציון. רנב"י אמר: בונה ירושלים ה'. ומעיקרא מאי הוה אמרי, אמר רבא: כי בחר ה' בציון אוה למושב לו. (מנחות פז).

(יח) פנה אל תפלת הערער וגו'. לא היה לו לומר אלא תפלת הערערים, או הערער ולא בזה את תפלתו, מהי תפלת הערער, זה דוד ומנשה שהיה ערער ממעשים טובים, ולא בזה את תפלתם זה דוד וחזקיהו, שנאמר: ויסב חזקיהו

(טו) כי רצו עבדיך וגו'. ר' אבא מנשק כיפי דעכו. ר' חנינא מתקן מתקליה. ר' אמי ור' אסי קיימא משמשא לטולא ומטולא לשמשא. ר' חייא בר גמדה מיגנדר בעפרה, שנאמר: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו. (כתובות ק"ב).

(יז) כי בנה ה' ציון וגו'. אברהם ראה אותו בנוי וחרב

נבואה ונבואים נחמה לראוי  
בגאוןה תורה תפוארה

7

וְלֹא-כֹזֵה אֶת-תְּפִלָּתָם: יֵט תִּפְתָּב לְדֹר אַחֲרוֹן וְעַם נִבְרָא יִהְלֵי-יָהּ: כִּי-הִשְׁקִיף מִמְרוֹם קִדְשׁוֹ יְהוָה מִשָּׁמַיִם | אֶל-אָרֶץ הַבַּיִט: כֹּא לִשְׁמֹעַ אֲנָקַת אֲסִיר לְפִתַּח בְּנֵי תְמוֹתָהּ: כִּב לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם יְהוָה וְתִהְלֶתוּ בִירוּשָׁלַם: כִּג בְּהִקְבֵץ עַמִּים יַחַד וּמַמְלָכוֹת דְאֲסִירָא לְמִשְׁרֵי בְנֵי דְמִסְרִין לְמִיתוּתָא: כִּד לְמִשְׁתַּעֵי בְּצִיּוֹן שְׁמָא דְרֵי וְתִשְׁבְּחִיהּ בִירוּשָׁלַם: כִּה בְּאַתְבְּנָשׁוֹת עַמִּין פְּחָדָא וּמַלְכוּתָא לְמַפְלַח קִדְם יֵי:

צְלוֹתֶיהָ דְמִצְטְדִין וְלֹא בִסַר יֵט צְלוֹתֶהוֹן: יֵט תִּתְפַּתְב צְלוֹתָא דְא לְדֹר פְּתָרִי וְעַמָּא דְעַתִּיד לְאַתְבְּרָאָה יִשְׁבַח יָהּ: כִּאֲרוֹם אוֹדִיק מִשָּׁמַי מְרוּמָא דְקוֹדְשִׁיהּ יֵי מִן שְׁמַיָא לְאַרְעָא אֲסִתְפַּל: כֹּא לְמִשְׁמַע אֲנִיקוּתָא

רש"י

ערו ערו (לקמן קל ז): (יט) תכתב זאת. כן יאמרו רואי הישועה, תכתב הישועה הזאת לספר אומה לדור אחרון: ועם נברא. שנעשה צריה

מצודת דוד

(יט) תכתב זאת. הגאולה הזאת תהיה כתובה לזכרון לדור אחרון, בכדי שהעם הנברא אז יהלל יה על הגאולה ההיא: (כא) לפתח. להתיר קשרי האסורים להוליכם למיתה: (כב) לספר בציון. למען יסופר בציון וגו': (כג) בהקבץ. בעת יתקבצו עמים וממלכות לעבוד את ה':

אבן עזרא

(יט) תכתב. זה הפסוק לאות כי זאת דרך נבואה לאחד המשוררים. וטעם ועם נברא כי יהיה נברא בשם השם שכותב ציון: (כ) כי. כדרך ראה ראיתי את עמי עמי: לשמוע. כדרך וישמע אלהים את נאקתם (שמות ב כד): (כא) בעבור אסיר אמר לפתח, ובני תמותה שהם מוכנים לטבח ולמות כמו תקומה תרומה: (כב) לספר. הגה זאת עת הישועה: (כג) בהקבץ. כדרך ולעברו שכם אחד (צפניה ג ט):

רד"ק

ולא כזה את תפלתם. כמו שהיו חושבים בכליים: (יט) תכתב. ואז יאמרו תכתב זאת הישועה בעבור דור אחרון. דור שיהיה אחר זה הדור החשועה שבימיהם, והדור הבא אחר זה הדור שלא ראו נפלאות החשועה כתובה כאיזה ענין היתה ובכמה נפלאות, ויהללו האל על נפלאות שעשה לאבותיהם. וזהו ועם נברא יהלל יה: (כ) השקיף. והביט משמים אל ארץ בעני עמו, על דרך כי רם ה' ושפל יראה: (כא) לשמוע. ישראל שהיה בגלות אסיר. והיו בני תמותה. כלומר קרובים למות מרוב צרתם, והאל יתברך שמע אנקתם ופתחם ממאסרם: אסיר. קל, ויש דגושין: (כב) לספר. הוציאם מהגלותות שיספרו שמו ותהלתו בציון. והפסוק כפול בענין במלות שונות:

מדרשי חז"ל

וגו'. אשרי אדם שיש לו יתד לתלות עליו. דבר אחר, א"ר יצחק: כלפי דורות אמרו, שאין להם לא כהן ונביא, ולא בית המקדש שיכפר, אלא התפילה נשתיירה להם, שהם מתפללים אותה כראש השנה וביום הכיפורים, אל תבזה אותה מהם, הוי, ולא כזה את תפלתם. (ילקו"ש). (יט) תכתב זאת לדור אחרון וגו'. וכי עד עכשיו עתידה

כד אסתגף מן טור דאורח גלותא חי אתקצרון יומי: כה איכ קדם אלהי לא תסלקנ מן עלמא בפלגות יון איחי יחי לעלמא דאון מטול די בדרי דרי שנתד: כו מן שרוא דא

(כד) ענה בדרך כחי. כ נשאתי ומשליכני, ימי כלל כמי: (כה) אומר. להי: א בחצי ימי. אל תסלק אות מצודת

(כד) ענה. מלשון עניו: (כה) כעלות גדיש בעיתו (סס ה טו): וזאת לפנים בישו

השנים שקצבת ואל תסלקם (כו) לפנים. אתה יסדת את ה יאבדו. סוף

(כד) ענה. זה המשורר ידבר בארץ מרחקים, כבא עת קודם שיגיעו אל ירושלם, יקצר ימי האדם: (כה) אומר החסידים הרחוקים הבחורים, מן העפר הוא כלי לנשמה השמים, ובהפרדה מעל הג כתוב (קהלת יב ז) והרוח ה

(כד) ענה. עתה שב לדברי בדרך כחי האויב ענה כד גלות בבל והאדונים קשים, והטורח הוא עיניו כח וקץ הכבליים בגלות, ואני אפח מפני עיני הכח ולא אראה ואומר שלא ימיתני בחצי ימי לפיכך אני אומר לך וצועק ז

(כד) ענה בדרך כחי. שלש של אדם ואלו הן: פחד, ליכי סחרחר עזבני כחי. דרך עון דכתיב: כשל בעון

ברכאן עלאין דזהרן מי שזוכה, הגלגל עולה לימין וממשיך אל אותו שזכה והוא מתעדן מאלו הברכות העליונים המאירים זכאין אינון דזכאן בהו אשרי מי שזכה בהם.

וכד לא זכי וכאשר לא זכה גלגלא אסחר ויהוא מגרופא דלסטר שמאלא אסחרו נחת לתתא ואמשיך דינא על האי דלא זכי הגלגל מסחובב ואותו צינור שמתגלגל לצד שמאל יורד למטה וממשיך דינים על אותו שלא זכה וקלא נפקת וקול יוצא ווי לאינון חייבין דלא זכו אוי לרשעים שלא זכו. מההוא סטרא נפיק אשא דשלהובא דדליק דשארי על רישיהון דחייביא מאותו צד יוצא אש שלהבת שדולק ושורה על ראשם של החוטאים זכאין אינון כל אינון דאזלו באורח קשוט בהאי עלמא למזכי לההוא נהורא עלאה ברכאן דצחצחן אשרי כל אלה שהלכו בדרך אמת בעוה"ז כדי לזכות לאותו אור עליון ברכות של הצחצחות כד"א ישעיה נ"ח והשביע בצחצחות נפשך (ע"כ חוספחא).

ד ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר תהלים ק"ב פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. האי קרא אוקמוה ואקשו ביה חברייא פסוק זה העמידו, והקשו בו החכמים פנה, הקשיב מבעי ליה או שמע מאי פנה היל"ל הקשיב או שמע, מהו פנה. אלא כל צלותין דעלמא צלותין כל תפלות העולם הן תפלות וצלותא דיחיד לא עאל קמי מלכא קדישא אלא בחילא חקיפא אבל תפלת היחיד אינה נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכה חזק דעד לא עאלת התיא צלותא לאתעטרא בדוכתה אשגח בה קב"ה ואסתכי בה ואסתכי בחובוי ובזכותיה דההוא ב"נ, מה דלא עביד בן בצלותא דסניאין כי עד שלא נכנסת התפלה להתעטר במקומה, משניה בה הקב"ה ומסחבל בה ומסחבל בעונותיו של אותו אדם, מה שאינו עושה בתפלת הרבים דצלותא דסניאין, כמה אינון צלותין דלא מן זכאין אינון, ועאלין בלהו קמי קב"ה ולא אשגח בחובייהו כי תפלת הרבים, אף שהם תפלות שלא מן הצדיקים הן, נכנסים כולם לפני הקב"ה בג"כ פנה אל תפלת הערער, מהפך ואסתכי בה ואסתכי בה במה רעותא אתעביד ומאן ההוא ב"נ דצלי צלותא דא ומאן אינון עובדוי מהפך ומסחבל בה, ומסחבל באיזה רצון נעשתה ומי הוא אותו אדם שמתפלל תפלה זו ומה הם מעשיו בג"כ ליבעי ליה לב"נ דלצלי צלותא בצבורא ולכן צריך האדם להתפלל תפלתו בציבור מאי טעמא, בנין מדוע, כיון דלא בזה את תפלתם, אע"ג דלאו בלהו בכוונה ורעותא דלבא אע"פ שלא כולם בכוונה וברצון הלב ד"א פנה אל תפלת הערער, דא יחידאי דאתכליל בסניאין זה יחידאי שנכלל ברבים ומאן הוא יחידאי דאתכליל בסניאין, הוי אימא דא יעקב דאיהו כליל בתרין סטרין וקרא לבנוי וצלי צלותיה עלייהו ומי הוא יחידאי שנכלל ברבים, הנה אומר זה יעקב שהוא כלול בשני צדדים וקרא

הרוח מתקשר ומחכר עצם אל עצמו וכאן הרוח מסור וז"כ אדם שלא נשא אשה כדי להוליד בנים איך יוכל להחיות בעה תחית המתים. והו מאי דפתח ר' יהודה וא' יוסב חוקיהו ופניו אל הקיר ומקשה רהא במשה כתיב ויתפלל משה אל ה' ויעק משה אל ה' ולא כתיב יוסב פניו אל הקיר ולבתו ויתפלל, ומשיב אלא רה דמלה איהו דהנין חוקיה כההוא זמנא לא הוה נסיב ולא הוה ליה אנתו ולא אוליד ויזין ולא נסיב ולא אוליד לא המשך לשרוש נשמתו מוחין דגדלות דאכא וגם זוג לאוליד נשמר כיון ולא חיקן חמי' נוקבא שלו ולעשות דוגמה וזין וגם חיות אין לו כיון דעיקר ומתפזרים והרוח בא ומפזרו לכל רוח וגם חיות אין לו כיון דעיקר החיות הוא מן החכמה כמשה"ה ימותו ולא בחכמה נא' והחכמה תחיה את כעליה ומשורה כתיב ויבא אליו כו'. כי מת אתה ולא תחיה ומפרש ואמר כי מת אתה בעוה"ז שאפילו כל חיות העוה"ז הוא מן החכמה וכיון שהוא לא רצה לחבר אל מוח חכמה נמצא דאף חיות בעוה"ז אין לו משורה מת הוא בעוה"ז וכ"ש דלא תחיה כעולם הבא. והו דאמר מאי טעמא בנין דלא אוליד בנין דכל מאן דלא אשתדל לאוליד בנין כהאי עלמא ולא חיקן בחינה נוקבא שלו לריות דוגמת וזין ולהמשיך מוחין דגדלות מצד אבא כדי לאוליד נשמה משרה לא מתקיימא בעלמא דאתי ולא יהא חולקיה בההוא עלמא.

נפש

ביאור המאמר

ידיד

ואתרכת נשמה בעלמא

על רישיהון דחייביא מאותו צד יוצא אש שלהבת שדולק ושורה על ראשם של החוטאים זכאין אינון כל אינון דאזלו באורח קשוט בהאי עלמא למזכי לההוא נהורא עלאה ברכאן דצחצחן אשרי כל אלה שהלכו בדרך אמת בעוה"ז כדי לזכות לאותו אור עליון ברכות של הצחצחות כד"א ישעיה נ"ח והשביע בצחצחות נפשך (ע"כ חוספחא).

רבי אבא פתח. פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם וגו' פסוק זה העמידו, והקשו בו החכמים. והקשיא היא שנראה שהקב"ה פונה אל תפלת היחיד ואילו אל תפלת הרבים אינו פונה אליה רק שאינו בזה אותה אתמהא. ועוד פשה פנה, הקשיב מבעי ליה או שמע מאי פנה היל"ל הקשיב או שמע, מהו לשון פנה. ועיין בעיונים ד"ה סוגי ההפלות.

כיצד מניע השפע אל מי שזוכה לגלגלא היא הטיפה סלקא אסחר לימינא ואנגיד ואמשיך לההוא דזכי מסבכת לקו הימין ששם כולו חסד, ונמשך ונדבק בו המלאך מיכאל לאותו צדיק הראוי לשפע הזה ואתעדן מאלין ברכאן עלאין דזהרן והוא מהעדן מאלו מאה הברכות העליונים המאירים זכאין אינון דזכאן בהו אשרי מי שזכה בהם. כי הוא משהתף בהמשכה הנשמה הנדולה המאירה וכד לא זכי וכאשר לא זכה גלגלא אסחר הטיפה מסחובבת כביכול וההוא מגרופא דלסטר שמאלא אסחרו נחת לתתא ואמשיך דינא על האי דלא זכי ואותו צינור, שהוא עטרא דנבורה מתגלגל לצד שמאל ויורד למטה וממשיך דינים על אותו שלא זכה וקלא נפקת וקול יוצא מהמלאך נבריאול ווי לאינון חייבין דלא זכו אוי לרשעים שלא זכו. מההוא סטרא נפיק אשא דשלהובא דדליק דשארי

שנעקר שורשו מאדם העליון ומאילן העליון ולא אשתכחת נייחא דאתרא דעלמא ודא היא עונשא דכתיב באוריתא עיריים ימותו ומתרגמינן בלא ולד בנין דמאן דאיהו בלא ולד כד אויל כההוא עלמא מיה הוא חמן שאין לו מוחין דגדלות לאוליד נשמות ולא עוד אלא מית בעלמא דין ובעלמא דאתי ועל דא כתיב כי מת אתה ר"ל בעודך בחיים אתה מת ולא תחיה לעוה"ב. ומפרש ואומר עוד ולא עוד אלא דשכינתא לא שריא עליו כלל כיון דלא נסיב לא חיקן בחינת מלכות שלו ולא נרמה לזין. כדין כתיב יוסב חוקיהו פניו אל הקיר. אולפגא דשווי רעיונו לאתקנא גרמיה שהם עצמותיו וכיון אנופיה למנסב אתתא בנין

ספר הגהות זמ פירוש י"ג נפ





ק. שם ו' ע"ה, וס"מ. כ"ו.  
 ר. שם ו' ע"י:  
 ט. רבינו יונה [ס"ה] 6  
 ד"ה [אמת] 6  
 הגלוני:  
 ת. צרכות כ"ח ע"ב  
 וכפיוש רבינו יונה שם ט"ו, 6  
 ד"ה [אמת]:  
 ט. רבינו יונה [ס"ה]  
 והר"ח [ומה ענין סימן  
 מק, כל ט סימן י"א ע"כ].

ציונים דרבי"א

ג) סמ"ג [פסקי י"ט קב  
 א]: (ד') הגהות  
 אלפסי החדושי בשלטי  
 הגבורים ברכות ד' א  
 אות ד':

עמרת וקנים

ה) או לכמה אחרת. הגר  
 על זה. וטוב שיצא מבית  
 הכנסת כשטקדים אח  
 תפלו להפלת הצבור  
 לאיזה סיבה אם אין טורת  
 לצאת [ארזי מרזי וקני].

הגהות והערות

כג) בבאר הגולה כנס עס  
 ופליאה הוא שהטור ובי  
 הפלו המקור מדברי הגמלה  
 דף ט' ע"א:  
 כד) ע"ן לעיל סימן נה  
 ט"ק יד הצי"ל דין זה כנס  
 ספר מלי נקודש. וע"ן  
 מחיק נרצה כלל אות ה':  
 כז) כן פירש הטור מדברי  
 רבי יוחנן לפי גירסת הר"ף  
 והר"ש שם:  
 כח) ע"י"ש נר"ש דכנס  
 "נעטת מרזי". וע"י"ש  
 נר"ש. והמ"א סימן מקל"א  
 ט"ק ט הפין כנונה נר"ש  
 דק"ל על שעה שלשית.  
 וע"י"ש נל"ה רבה ט"ק יד  
 שפירש דק"ל על כל ג' שעות.  
 ו"ע מנין למח"ש דק"ל  
 דוקא על שעה "ראשונה".  
 דלא כהמ"א שם:  
 כז) בדפדפי של המג"א  
 נדפס נעטות פתמים ט"ק  
 י" וכן נמשך בשמון זה עד  
 סוף הסימן:  
 כ"ו) ע"ן טור סימן נלה:  
 כ"ח) תיקופ"ש מקופיס:

זו עם הצבור. אע"פ שיכול להפסל צביונו בעשרה, מכל מקום  
 צביונו עם הדרת מלך [משלי י"ד, כח]. ע"י עיין סעיף י"ח וסוף סימן  
 מר"ן: ל' זו אנוס. פירוש שמש כמו אע"פ שאינו חולה, דאם  
 י"א היה רב נחמן חולה אם כן מאי שאל לו מאי טעמא לא אחי  
 מר לבי כנישתא [נבטות ו, ט], אלל  
 על כרחק שלא היה חולה ממנו:  
 יז יכוין להתפ"ץ וכו'. ודוקא  
 אם טריחא ליה מילתא לאסוף  
 עשרה, ובמ"ג [ע"ן יט קב, א]  
 משמע שרב נחמן לא היה רוצה  
 להעריט עשרה אנשים שיצאו  
 אליו: משמע בעבודה זרה דף ד'  
 עמוד ז' דאם מתפלל מוסף בשעה  
 שהצבור מתפללן שחרית לא מקרי  
 בשעה שהצבור מתפללן, ואיחא  
 שם נמוספות [ד"ה מיון] דאם  
 מתפלל בשעה שהצבור מתפללן  
 אין תפלתו נדמת אלל אינה  
 נשמעת אלל עם הצבור צבית  
 הכנסת, מיהו אפשר דדוקא בשעת  
 חרון קאמרי, ע"ן מה שכתבתי סוף  
 סימן מק"א: ב"י י"ח והוא הדין  
 בני אדם כו'. נראה לי צימות הקיץ שהצבור מאחרים תפלת שחרית  
 והדר ציטו אסור י"א אפילו ללמוד כמו שכתוב סימן פ"ט סעיף

שערי תשובה

(יא) הצבור. ע"ן באר היטב. ומה שכתב ואפילו יש הרבה חוטאים כו' בלשון  
 הרמב"ם [תפלה ת. א] אין כתוב כן אלא ואפילו היו בהם חוטאים כו' ואדוני  
 אבי וקני מהרש"א בחירושי אגדות בכרייתו [ו. כ] כתב אהא דאמרין [שם]  
 כל תענית שאין בה מפורשי ישראל כו' שהרי הלכנו כו' שצריך להיות יו"ד  
 חרץ מן הפושע וכמו בקטורה שהיה יו"ד סממנים חרץ חלבנה ע"ש. ושוב  
 ראיתי בשם חסד לאברהם שכן כתב בע"י הקודא נדר מ"ו, וע"ש שכתב ודוקא  
 כשיש יו"ד צדיקים ואחד רשע או כו' צדיקים ובי רשעים אבל אין כח בטי'  
 צדיקים כו'. ומה שכתב [בבאר היטב] מהשובת [הרשב"י] [והרד"ב] [והלך ד סימן  
 אלף מ"ו], והשובת חכם צבי סימן ק"ז, ע"ן בשאנת אריה [סימן כג], ובשאלתי  
 יע"ן [והיא] סימן י"ח. וע"ן בשלמי ציבור [כ. א] בשם הרדב"ז חלק א' [והלך  
 ד סימן אלף כג] שכתב אבל עתה שאני רואה ברוב עם רוב בבלוב ואין אדם  
 שומע תפלה או קריאת ספר תורה בבית המדרש בעשרה עדיפא לע עם החלמידיים  
 אף על פי שאין שם רב עם כו' ע"ש. וע"ן בשו"ת מהר"ם הלוי אחיו של הט"ו  
 סימן י"ג מה שכתב בהא דאמר אביי [ברכות ת. א] מרש הוי מצלינא כו' ע"ש:  
 (יב) אנוס. ע"ן באר היטב. וכתב בספר דרך חיים למהר"ם די לונאנו צבור  
 כבית הכנסת וצבור חרץ לבית הכנסת היינו דאבא בנימין [ברכות ו. א] אין  
 הפילתו כו'. צבור חרץ לבית הכנסת ויחיד בבית הכנסת, צבור חרץ לבית  
 הכנסת עדיף. וע"ן ביד אליהו סימן ד', ובשלמי צבור [כ. ב] האריך בזה ע"ש.  
 וע"ן לעיל כ"ב הבאתי מהרדב"ז [והלך ד סימן שני אלפים קל"ט] במי שכתב מדרשו  
 חלון פתוח סמוך לבית הכנסת ע"ש:

דהתם זמן גדול ציניהם ויש חששות וטבות, אלל ציומא חדא לית לן כה, יד אליהו סימן מ"ז:  
 (יב) אנוס. פירוש שמש כמו אע"פ שאינו חולה, מ"א [סי"ק  
 טו]. וכתוב בספר חסידים [סוף סימן יח] במקום שאין מניין יאמר ועתה יגדל נא כה' וגו' [במברך יד, יז] והתגדלתי והתקדשתי וגו' יחזקאל לה.  
 כג) יהי שם ה' מבורך וגו' [והלים ק"ג, ב]. ואם הוא אנוס ממנו שחמתה השתדלותו להפסל עם הצבור ינא לרי הפסד ממנו פסק כנשומת די אליהו  
 סימן ו' דאין מחויב על פי הדין יכול להפסל צביונו או צבית הכנסת כשאין שם ציבור, ואפשר דמשום מיעוט ריחו מחויב קלה על פי הדין להפסל  
 עם הצבור דחילוק יש בין מיעוט ריחו לבין הפסד מניסו, ע"ש. אם רשאי לילך כשפניה קטנה או גדולה בשבת כדי להשלים מנין ולהפסל עם הצבור, ע"ן  
 הרדב"ז חלק א' סימן פ"ז [מ"ד סימן אלף קנ"ג], ובתשובת מוה יאיר סימן (ק"י"ב) [קטו], ובתשובת עטרת הגרשוני סימן קכ"ג, ובתשובת מהר"ם דרענטר  
 סימן א' ב' (יג) מתפ"ץ. ודוקא אם טריחא ליה מילתא לאסוף יו"ד, מ"א [סי"ק יז], משמע נמשכת ע"ג [נעודה ויז] דף ד' עמוד ז' דאם מתפלל  
 מוסף בשעה שהצבור מתפללן שחרית לא מקרי בשעה שהצבור מתפללן וע"ן חוקפות שם [מ"א שט]: (יד) ביישובים. נראה לי צימות הקיץ שהצבור  
 מאחרים תפלת שחרית והדר ציטו אסור אפילו ללמוד כמו שכתוב סימן פ"ט, לכן מוטב שיחפלא ח"כפ בהנך החמה [מ"א סי"ק יח]. ונעדרת צריך להמחין  
 עד לאת הכוכבים, מ"א [סי"ק יט]: (טז) תש"ת. אפילו רוצה ללאת חוץ לבית הכנסת, ריב"ש, מ"א [סי"ק כ], ואם חלש לבי יכול להפסל צביונו קודם  
 הציבור. ובבית הכנסת אף זה אסור. ואם הוא חולה או אנוס אף צבית הכנסת שרי, כ"ח דלא ככ"י, מ"א [סי"ק כ] ע"ש: (טז) עוברת. משמע דלא אפילו  
 צבית הכנסת שרי זמן משמע לשון תלמידי רבינו יונה. אלל תפלתו יעבור זמן תפלה אלל אם יש זמן ילק  
 לבימו ויפסל ביחוד, ע"ש [מ"א שט]:

הלכות תפלה  
 חכונ ירושלים

ב נכנס (כ"ט) [מ]  
6 [כ"ט]:

ג נכנס (ס"ט) [כ"ט]  
[כ]:

ד שם ק"ב [כ"ט]  
רמ"ט תפלה י"א [כ]:

ה ירושלמי שם סוף  
פרק (ה') [ג] ו' הלכה ה' [כ]:

ו רבינו יונה [שם ע"ו כ"ד]  
וה' ה"ה"ש סוף פרק ה"ה  
סימן ט"ז [ה' הרשב"א שם כ"ד]  
ג ד"ה ירושלמי [כ"ט]  
ה"ה"ד [כ"ט]:

ז נכנס מ"ז [כ"ט]  
[כ] שם ה' [כ"ט]:

ח רבינו חננאל מוצא  
ברבינו יונה שם ה' [כ]  
ד"ה ה"ה, ובענין [כ"ט]  
מוצא בתוספות שם ה' [כ]  
ד"ה המהפלה [כ]:

י \* רבינו יונה שם:  
[כ] ר"ף [שם ה' [כ]  
[כ] ר"ח [כ] [כ] [כ] [כ]:

יא רבינו יונה [שם ה' [כ]  
מוצא בתוספות שם ה' [כ]  
ד"ה המהפלה [כ]:

יב רבינו יונה שם:  
[כ] ר"ף [שם ה' [כ]  
[כ] ר"ח [כ] [כ] [כ] [כ]:

יג רבינו יונה [שם ה' [כ]  
מוצא בתוספות שם ה' [כ]  
ד"ה המהפלה [כ]:

יד רבינו יונה [שם ה' [כ]  
מוצא בתוספות שם ה' [כ]  
ד"ה המהפלה [כ]:

יז פסקים מ"ז [כ"א]  
לפירוט רש"י [שם ד"ה  
לגג, חולין קכ"ג כ':

צינונים קר"מ א

1) טור (כ"ג, כ) [כ"א] [כ"א]  
נכנס ג, [כ]: [כ] ה' הטור  
[שם] ומדברי [שם רמ"ז]  
בשם ר"י [כ] [כ] [כ] [כ]  
ה ד"ה מהפלה [כ] [כ] [כ]  
פרק קמא דברכות ג, [כ]  
ד"ה ה"ה:

עטרת זקנים

1) סוחר ר"ק ב"ה  
הנכנס, דאם לא בן לא  
יכול להתפלל בהגון  
[מהרמ"ם] לט"ט סוף י"ג.  
ודוקא שלא בשעת תפלה  
שמונה עשרה אבל בשעת  
תפלה שמונה עשרה אסור  
לרוק בדרקמן [כ"ט] [כ"א]  
[כ"א] [כ"א] [כ"א] [כ"א]  
[כ"א] [כ"א] [כ"א] [כ"א]  
סימן קי"א סוף ז:

הכמת שלמה

[שם סוף פ"ח ההל"ך ב"ר  
ז"ה, ל"ב ע"ן ב"ה"א ס"ק  
למ"ד מה שכתב א"ח וכו'  
ומה שהקשה על ה"ך, ע"ן  
הנלוות לז"ב סימן ח"מ"ט  
הנשנה ליקה"ל קודם  
הספ"ט מה שכתבתי בשם  
קיי"ט מה ש"י וישוב דברי  
הרמ"ם [שם ע"ו]  
וגם הכסף משנה הלכות  
עמידת פת"ן [שם]  
ב"ה"א [שם ע"ו]  
ד"ה ע"ן וי"ן חסדי ט"ט  
דעת מהדורה ו' ה"ה"ה  
טריפות סימן ל"ג חסדי  
סימן ע"ה מה שכתבתי שם  
בשם ד"ה ח"ג חסדי

כב מי שיש לו בית הנכנסת, ואם יש שמי צמי נכנסות מלוה  
לינך להרמוקה דשכר פסיעות יש [כ"ט] מעינא דף ק"ז ע"ה):  
כג נקרא שבן רע, דכתיב [ויחמה יב, ד] כה אמר ה' על כל  
שכני(ס) הרעים וגו' הנני נוחשם מעל אדמתם: כד מצוה  
לרוק, עד פתח בית הנכנסת, וצ"ח  
הנכנסת עזמה אסור לרוק אלא ילך  
באימה וצ"ח (עמק הנכנסת  
ההגות בית הנכנסת, אוח מא' ש"ל י"ז):  
כד בשבת שאסור, ואף בחול  
נטול אחד מחמש מאות ממאור  
עיניו [שם ק"י, כ]: כו כשיצוא,  
אבל אם יוצא על מנת לחזור מלוה  
לרוק כדי שיחזור מהר (הכותב ע"ן  
יעקב [שם] נכנס ג, [כ], ול"ח [משה]  
יוס טוב נכנסת פ"ה סימן ז, אות ה) מוכך  
צוה מפני חשש הרואים, ולי נראה  
דל"ן כחן חשש דכל שלא ילאו הצבור  
מבית הנכנסת מקמתא דעמו לחזור,  
ועוד דמוטב שיחשדוהו מלבטל הוא  
עלמו מלשמע קדושה או קדיש,  
וכן כתב של"ה דף ע"ד [שם]  
האחריות, קדושה, ד"ה בגלים] להיולא  
מבית הנכנסת [שם] לבית המדרש  
ירוק: כז מותר לרוק, ושדי  
ליה לאחוריה וכמו שכתב סימן

א י"ב מי שיש לו בית הנכנסת (י"ב) בעירו ואינו  
נכנס בו להתפלל כג נקרא שבן רע וגורם  
גלות לו ולבניו:  
ב כד מצוה (י"ט) לרוק בשחולך לבית הנכנסת וכן  
לכל דבר מצוה ואפילו כה בשבת י"ז שאסור  
לפסוע פסיעה נסה אבל כו כשיצא מבית הנכנסת  
אסור (כ) לרוק:  
ג (כ) ז' מותר (כ"א) לרוק בבית הנכנסת ז' [י"ט] ודורסו ברגלו [כ"ב] או מכסהו  
בגמ"ז:  
ד [י"ח] ישיבים אדם לבית הנכנסת כרי כח שימנה עם עשרה (כ"ב) הראשונים:  
ה (ד) [כ] אם נשאר אדם יחיד מתפלל ז' [כ"א] בבית הנכנסת שבשדות י"ב [כ"ב] או  
אפילו בבית הנכנסת שבעיר אם היא תפלת ערבית הגה' שמתפלל נליה: כ"ח חייב  
חבירו (כ"ב) להמתין לו עד שיסיים תפלתו כרי שלא יתבלבל בתפלתו: הגה' [כ"ג] ויש  
מחמירין אפילו ציוס וצ"ח הנכנסת שלנו שם נעיר: [כ] ואם מאריך בבקשות ותחנונים אינו חייב  
להמתין לו:  
ו [כ"ד] ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה אם לפניו עד ארבעה מילין מקום  
שמתפללין בעשרה [כ"ד] לילך שם ולאחריו צריך לחזור עד מיל כרי  
להתפלל בעשרה: [כ]

ל"ז סעיף ב', ע"ן דרבי משה [שם] בשם אור זרוע [מ"א סימן ג']. והר"ה שלא ירוק תדיר צ"ח הנכנסת ילעום קודם כניסתו שורש  
שקורין לקרי"ן, אבל בערב יום הכיפורים ובערב ג' נצח אסור שישראל המתיקות צפוי [וכשנולע הרוק צולע המתיקות (ספר חסידים  
סימן רנ"ג)]: כ"ח שיבנה עם הכשרה, ודוקא שיחפלה שם עמהם והאר"י לא היה אחד מן הראשונים כי הונרך לפנות שהיה לו  
חול, וגם כרי שילך מעוטף צולת ומפילין לבית הנכנסת וזה אי אפשר קודם היום (הכוונה שער הכוונה ע"ן בית הנכנסת), וע"ן מה  
שכתבתי סימן כ"ה [כ"ג]. ובוהר א"ח נשאל עמוד רלט [קט, ה] שיחאספו עשרה ויצאו צ"ח לבית הנכנסת: כ"ט חייב חבירו  
להמתין, וצ"ח [כ"ג ד"ה ש"ס] פסק בשם חלמידי רבינו יונה [נכנס ג, ה ד"ה ש"ס] דלם נכנס יחדי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם  
תפלתו א"ן חבירו חייב להמתין דמוכחא מילתא דלדעתא דהכי נכנס שאינו מפחד ע"כ, ומכל מקום [שם] משמע שר"י [שם ג, ה] חוספיה  
ד"ה המפלה היה ממתין גם ככהאי גוונא: [כ] צריך ל"ך ש"ם, אם יכול לנא שם צעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחדי וכמו  
שכתב סעיף י"ז וקל וחומר הוא (ל"ח) דברי חמודות נכנסת פרק ז אות ט): איתא בגמרא פרק שלשה שאכלו [נכנסו מ], [כ] דרבי אליעזר  
שחרר בעדו להשלימו לעשרה אע"ג דעובר בעשה כשמשחרר בעדו מלוה דריבם שא"י, וכן כתבו התוספות פרק קמא דשבת [ה] ד"ה  
[כ]. וכתב הרא"ש [נכנסת פרק ז סימן ז] אליס עשה דריבם דכתיב [ויקרא כג, ג] ונקדשתי בתוך בני ישראל דהיינו עשה דמקדשין השם  
בעשרה ברביס, ואפילו הוי מילתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וצרכו שלא מנינו לו עיקר מן התורה אפילו הכי דמי עשה דיחיד דלא

ערך פ"ח פ"ההריק"ש  
פסקי מי בראש חייב חבירו, אם נכנס יחדי בשעה שאינו יכול לסיים עמהם תפלתו א"ן חבירו חייב להמתין לו: [שם] בתפלתו כרי, ולא להמתין אפילו בעיר וכו':

באר היטב

(י"ז) בעירו, ואם יש שמי צמי נכנסות מלוה לינך להרמוקה דשכר פסיעות  
יש, כגא מעינא דף ק"ז ע"ה): (י"ח) רע, אפילו א"ן  
שם מנין עשרה דהא פתמא קמני, מטה משה [סימן ז] שירי כנסת הגדולה  
[הגה"ט אות ג] ע"ש: (י"ט) לרוק, עד פתח בית הנכנסת, וצ"ח  
עזמה אסור לרוק אלא ילך באימה וצ"ח, עמק הנכנסת, של"ה י"א, מ"א  
[ס"ק כד]: (כ) לרוק, אבל אם יוצא על מנת לחזור מלוה לרוק כדי שיחזור מהרה, הכותב ע"ן יעקב, וכן כתב המ"א [ס"ק כו] ושיירי כנסת הגדולה  
[הגה"ט אות ד] דלא כל"ח, וכתב של"ה דהיולא מבית הנכנסת לבית המדרש ירוק, מ"א [שם]: (כ"א) לרוק, ודוקא שלא בשעת תפלה שמונה עשרה אלא  
בגון קריאה שמוע וצרכיה והאר"י ו"ל מחביר אבל תפלה שמונה עשרה אסור לרוק כלקמן סימן ל"ז סעיף ב', כ"ח [כ"ג] וי"ח וחומרין שולח חמדי  
[ס"ק י"ד ט"ז] [כ"ג] וכתב בספר חסידים הר"ה שלא ירוק תדיר צ"ח הנכנסת ילעום קודם כניסתו שורש שקורין לקרי"ן אבל בערב יום הכיפורים ובערב  
ט' נצח אסור שישראל המתיקות צפוי וכשנולע הרוק צולע המתיקות, מ"א [ס"ק ח]: (כ"ב) הראשונים, דוקא שיחפלה שם עמהם, והאר"י ו"ל לא היה  
מן העשרה הראשונים ע"ן לעיל סימן כ"ה ס"ק ב', ובוהר נשא שיחאספו י"ד יחד ויצאו לבית הנכנסת, מ"א [ס"ק כח]: (כ"ג) להמתין, דוקא אם נכנסו  
בשעה, אבל אם נכנס יחדי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפלתו, א"ן חייב להמתין לו דכיון שרוצה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס, איננו מילתא שאינו מפחד  
אם נשאר יחדי, כ"ח, מ"א [ס"ק כט] ט"ז ס"ק ד, מיהו מנת חסידות הוא להמתין גם ככהאי גוונא, וכן כתב המדרי"ם [נכנסו רמ"ז] בשם ר"י שהיה ממתין  
גם ככהאי גוונא [מ"א שם], ונצח היטב אשר לפני קולר בתקופת שהיה לו להאריך, ע"ש: (כ"ד) ל"ך ש"ם, אם יכול לנא שם צעוד היום גדול ושלא יהא  
צריך ללכת יחדי, כמו שכתב בסעיף שא"ח זה [מ"א ס"ק ז], ונצח היטב אשר לפני העמיק דריבם אלו חוץ למקומה, ע"ש. וע"ן מ"א [שם] מה שהקשה על

שערי תשובה

(י"ז) בעירו, וכתב בחזיק ברכה [מ"ה ז] בשם מלכי בקודש [דף ק"ב] דאם מתפלל  
בביהו בעשרה אינו נקרא שכן רע דכל בי עשרה שכניתא שריא, ומיהו על כל  
פנים מדי חובת בית הנכנסת לא נפיק אלא אם כן אוחו המקום שמתפללים  
בו קבוע לקדושה ע"ש:

←



הגדה וטלית סימן קמט):  
 א. זכרות ח' [ע"א]:  
 ב. רמב"ם פרק ח' זכרונות תפלה [הלכה ג]:  
 ג. זכרות ח' [ע"ב]:  
 ד. הרא"ש [שם פרק א] סימן ז' בשם הירושלמי [שם פ"ד הלכה ד. הגהות מיימונים תפלה ה אות ו]:  
 ה. זכרות ח' [ע"ב]:  
 ו. ירושלמי [שם פרק ה הלכה ה] והלכות חיים [מונח ב"י פ"ג א ד"ה ולא יטען]!  
 ז. רש"י שם ד"ה שיעור:  
 ח. רבינו יונה [שם ד. א ד"ה לעולם]:  
 ט. טור [פ"ג א] בשם ר"מ מרוטנבורג [הגהות מיימונים תפלה ה אות ג]:  
 י. הרא"ש הביאו שם [פ"א סימן ז]:  
 יא. ב"י פ"ג א ד"ה ומ"ש רבינו:  
 יב. זכרות ח' [ע"ג]:  
 יג. תוספות שם ד"ה שלא:

ציונים לרמ"א

ח. תלמידי רבינו יונה פרק קמא וברכות [ד. א ד"ה אלא מינו]:  
 ט. השובות הראש' כלל ד' [סימן יא] והטור [פ"ג א]:  
 י. אלפסי החדשים [שלי הנטרים שם אות ד]:  
 יא. אבודרהם [עמוד א] וארזות חיים [הלכות חפילה סימן ה] בשם הראב"ד:

הגהות והערות

[ח] ב"ה דפ"ר, וכ"ה גל"ש שם אשר ממנו מקור לדון זה. אך המקור חיים הגיה "נעשה" במקום "נעשה", וכ"ה בתוספות הרא"ש שם ח. ג ד"ה תפלה:  
 [ח] וכן מובא בסו"ת ד' ידידי טובא וי"ל סימן ב. כ"ה:  
 [ח] ע"ז מה שבזב טעף ט':  
 [ח] זי"זו בי"א [ח] זי"ז ע"פ מחלית השקל:  
 [ח] ברבינו יונה ה. א ד"ה אלא מינו איתא יכחו שמעתי שרי שמעון בן יוחאי לא היה מתפלל אלא משנה לשנה ורבי יהודה הנשיא מחדש לחדש' וכבר העיר מה שהגהות מהר"ם על הש"ס סוף משנת זכרות, וראה "מורמן של ראשונים"

מסתבר למימר דמיירי בעשרה [ד] דאורייתא כגון לקרות פרשת זכור שהוא מן התורה עכ"ל. ונפרק אלו מגלחין [מועד קטן פרק ג סימן ג] כתב הרא"ש [דדוקא היכא דזכר רצים כגון הכא מקרי עשה דרבים. והר"ן פרק השולח [גיטין ב. ג ד"ה כל] כתב דלעולם כהם מעבדו [ויקרא כה. טו] לאו עשה גמור הוא, או יש לומר כיון שאינו עושה לעוצת העבד ליכא עשה כלל והוי כמוכרו לו עכ"ל. וז"ע דאם כן י"מ מאי קפריך בגמרא [נדרים טז] מ"זה הבה עבירה היא, דלדברוי ליכא עבירה כלל, ועיין ביורה דעה סימן רס"ז סעיף ע"ט וז"ל יוסף שם [י"ב א ד"ה ש"מ]:  
 ל. ל"א למחזו הפצו. ואם תאמר הא אמרינן [נדרים ד' (י) [ו] [ע"ג] אס לדבר הרשות הלך אין נוגה לו דהוה ליה לנטוח בשם ה'. ויש לומר דהתם כשהלך בעירו לאזוי עסקים אכל יולא בדרך לא הטריתו כל כך: ל"ב והוא שיתפלא בעשרה. ואע"ג דנבית הכנסת איכא רוב עם הדרת מלך [משלי ה. כח], מכל מקום צבית המדרש עדיף שאין לנטול למודו מפני התפלה, דמאינו רבי יהודה הנשיא שלא היה מתפלל אלא [משנה לשנה] [מחדש לחדש] [כ] כמו שכתבו תלמידי רבינו יונה [נדרים ד. א ד"ה אלא מינו]. [ו] וקשה לדבוקין רנ"ח סעיף י"ד אמרינן

דמעטלים (צ) צבית המדרש משום כבוד עם הדרת מלך. ונריך לומר דשאינו החם שאינו אלא עשה מועטת לא חשו חכמים, וכן משמע בתלמידי רבינו יונה פרק אלו דברים [נדרים לט. ג ד"ה כל אחז] ע"ש: ל"ג יקבע מקום. וגם כשמסתפלל צביתו יקבע מקום שלא יעלגוהו צבי הצית: ל"ד מקום קבוע. וגרסא לי דמוך ד' אמות חשיב מקום אחד דאי אפשר לנמס': ל"ה שיעור שני פתחים. לכל הפירושים משמע אס מקומו אלל הפתח ואינו פתוח לרשות הרבים ושוכה שיעור שני פתחים שרי. ונריך עיין שהשמיט דעת הטור [פ"ג א] דסבר דצירושלמי [נדרים פרק ה הלכה א] יליף מקרא [משלי מ. לד] לשקוד על דלתות, וכן כתב הב"ח [פ"ג. א ד"ה ומ"ש], ואם כן לעולם יכנס לפנים משני דלתות, ולכן נהגו לעשות אכסדרה לפני צבית הכנסת. מכנדין צפתח צבית הכנסת שיכנס הגדול תחילה הואיל וראוי למוחה, זכרות פרק ז' [ג. א], ועיין ביורה דעה סימן רמ"ב [סעיף ז]. ל"ו ארון ותיבה. וכתב צבית יוסף [פ"ג. ג ד"ה ונריך שלא] והוא הדין מטה דידן העשו לשכינה מקרי קבוע. והב"ח [שם ד"ה ונריך] פולק וסודר דלא מקרי קבוע דלפעמים טעלין אותה ומעמידה

יז יש מי שאומר שמכל שבין שלא ישיבים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה [אם יבול ל"א למחזו הפצו בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידו אחר התפלה:  
 יח [ז] בית המדרש קבוע קרוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבבית הכנסת [כ"ב] והוא שיתפלל בעשרה: הגה [כ"ב] ויש אומרים דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל צבית המדרש הקבוע לו [כ"ב] דדוקא מי שחורפו אומנמו ואינו מתעטל בלאו הכי [ו] ואפילו הכי לא ירגיל עלמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתעטלו מצבית הכנסת [י"ז] וכל שכן שלא יעסקו צבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ומחנות:  
 יט [ג] יקבע מקום (כ"ה) להתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך גדול [ו] ואין דין לו [ב] במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו ל"ד מקום [כ"ב] קבוע:

כ [ב] יבנם ל"ה שיעור [כ"ב] שני פתחים ואחר כך יתפלל [כ"ח] יש מפרשים [שיעור שני פתחים [כ"ט] דהיינו שמונה פתחים יכנס לפנים [י] שלא ישב אצל הפתח [בגמרא] [שנראה] [ב] במשוי ישיבת בית הכנסת ולפי [ז] זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שהטעם מפני שמכ"ב לחוץ ואינו יכול לכי"ן ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שלא ימחר להתפלל מיד בשבנכנס אלא ישאא שיעור שני פתחים [י] ונכון לחוש לכל הפירושים:  
 כא [א] צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר [ז] ודבר קבוע [ד] כגון ל"ו ארון [כ"ח] ותיבה אינם חוצצים: הגה [ל"א] [ו] ולא חשיב חליצה רק דבר גדול שגנהו עשרה

דמעטלים (צ) צבית המדרש משום כבוד עם הדרת מלך. ונריך לומר דשאינו החם שאינו אלא עשה מועטת לא חשו חכמים, וכן משמע בתלמידי רבינו יונה פרק אלו דברים [נדרים לט. ג ד"ה כל אחז] ע"ש: ל"ג יקבע מקום. וגם כשמסתפלל צביתו יקבע מקום שלא יעלגוהו צבי הצית: ל"ד מקום קבוע. וגרסא לי דמוך ד' אמות חשיב מקום אחד דאי אפשר לנמס': ל"ה שיעור שני פתחים. לכל הפירושים משמע אס מקומו אלל הפתח ואינו פתוח לרשות הרבים ושוכה שיעור שני פתחים שרי. ונריך עיין שהשמיט דעת הטור [פ"ג א] דסבר דצירושלמי [נדרים פרק ה הלכה א] יליף מקרא [משלי מ. לד] לשקוד על דלתות, וכן כתב הב"ח [פ"ג. א ד"ה ומ"ש], ואם כן לעולם יכנס לפנים משני דלתות, ולכן נהגו לעשות אכסדרה לפני צבית הכנסת. מכנדין צפתח צבית הכנסת שיכנס הגדול תחילה הואיל וראוי למוחה, זכרות פרק ז' [ג. א], ועיין ביורה דעה סימן רמ"ב [סעיף ז]. ל"ו ארון ותיבה. וכתב צבית יוסף [פ"ג. ג ד"ה ונריך שלא] והוא הדין מטה דידן העשו לשכינה מקרי קבוע. והב"ח [שם ד"ה ונריך] פולק וסודר דלא מקרי קבוע דלפעמים טעלין אותה ומעמידה

ערך פתח למהריק"ש  
 פתח בא הקיר יכו. ודוקא דבר שנוטה עשרה וחמט ארבעה וכן הנו:

שנכנסו לצבית הכנסת כו' שהוא מורה על כוונה זה שכתחלה התחילו יחד דוקא: (ד) כגון ארון ותיבה כו'. בגמרא [נדרים ה. ב] איתא תיבא אבא צבימין אומר על ב' דברים הייתי מטעור כל ימי על חפצתי ששהא לפני מטתי כו', מאי לפני מטתי (כו') אילימא לפני מטתי ממט והאמר רב מנין לתתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר כו' אלא ששהא חפצתי קמוכה למטתי, פירש רש"י [ד"ה קמון] שלא לעשה מלאכה משעמדתו ממטתי עד שאתפלל כו', וכחצי המוספות [ד"ה שלא] שלא יהא חוצץ אבל מלתא דקציעי כגון ארון ותיבה אין זה הפסק אבל מטה נראה שאין זה קבוע. וכתב צ"י [פ"ג. ג ד"ה ונריך שלא] נראה

יז יש מי שאומר שמכל שבין שלא ישיבים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה [אם יבול ל"א למחזו הפצו בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידו אחר התפלה:  
 יח [ז] בית המדרש קבוע קרוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבבית הכנסת [כ"ב] והוא שיתפלל בעשרה: הגה [כ"ב] ויש אומרים דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל צבית המדרש הקבוע לו [כ"ב] דדוקא מי שחורפו אומנמו ואינו מתעטל בלאו הכי [ו] ואפילו הכי לא ירגיל עלמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתעטלו מצבית הכנסת [י"ז] וכל שכן שלא יעסקו צבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ומחנות:  
 יט [ג] יקבע מקום (כ"ה) להתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך גדול [ו] ואין דין לו [ב] במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו ל"ד מקום [כ"ב] קבוע:

כ [ב] יבנם ל"ה שיעור [כ"ב] שני פתחים ואחר כך יתפלל [כ"ח] יש מפרשים [שיעור שני פתחים [כ"ט] דהיינו שמונה פתחים יכנס לפנים [י] שלא ישב אצל הפתח [בגמרא] [שנראה] [ב] במשוי ישיבת בית הכנסת ולפי [ז] זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שהטעם מפני שמכ"ב לחוץ ואינו יכול לכי"ן ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שלא ימחר להתפלל מיד בשבנכנס אלא ישאא שיעור שני פתחים [י] ונכון לחוש לכל הפירושים:  
 כא [א] צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר [ז] ודבר קבוע [ד] כגון ל"ו ארון [כ"ח] ותיבה אינם חוצצים: הגה [ל"א] [ו] ולא חשיב חליצה רק דבר גדול שגנהו עשרה

יז יש מי שאומר שמכל שבין שלא ישיבים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה [אם יבול ל"א למחזו הפצו בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידו אחר התפלה:  
 יח [ז] בית המדרש קבוע קרוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבבית הכנסת [כ"ב] והוא שיתפלל בעשרה: הגה [כ"ב] ויש אומרים דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל צבית המדרש הקבוע לו [כ"ב] דדוקא מי שחורפו אומנמו ואינו מתעטל בלאו הכי [ו] ואפילו הכי לא ירגיל עלמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתעטלו מצבית הכנסת [י"ז] וכל שכן שלא יעסקו צבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ומחנות:  
 יט [ג] יקבע מקום (כ"ה) להתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך גדול [ו] ואין דין לו [ב] במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו ל"ד מקום [כ"ב] קבוע:

כ [ב] יבנם ל"ה שיעור [כ"ב] שני פתחים ואחר כך יתפלל [כ"ח] יש מפרשים [שיעור שני פתחים [כ"ט] דהיינו שמונה פתחים יכנס לפנים [י] שלא ישב אצל הפתח [בגמרא] [שנראה] [ב] במשוי ישיבת בית הכנסת ולפי [ז] זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שהטעם מפני שמכ"ב לחוץ ואינו יכול לכי"ן ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך בלוס [ז] ויש מפרשים שלא ימחר להתפלל מיד בשבנכנס אלא ישאא שיעור שני פתחים [י] ונכון לחוש לכל הפירושים:  
 כא [א] צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר [ז] ודבר קבוע [ד] כגון ל"ו ארון [כ"ח] ותיבה אינם חוצצים: הגה [ל"א] [ו] ולא חשיב חליצה רק דבר גדול שגנהו עשרה

ערך פתח למהריק"ש  
 פתח בא הקיר יכו. ודוקא דבר שנוטה עשרה וחמט ארבעה וכן הנו:  
 באר היטב  
 (כ"ה) א"תפלתו. גם כשמסתפלל צביתו יקבע מקום שלא יעלגוהו צבי הצית [מ"א ס"ק ג]: (כו) קבוע. ומוך ד' אמות חשיב מקום א' דאי אפשר לנמס', מ"א [ס"ק ג]: (כז) שני פתחים. מכנדין צפתח צבית הכנסת שיכנס הגדול תחילה הואיל וראוי למוחה, ש"ס זכרות [מ"א ס"ק ג]:  
 (כח) ותיבה. וכתב צ"י והוא הדין מטה דידן העשו לשכינה מקרי קבוע. והב"ח חולק עליו וסבירא ליה דלא מיקרי קטע דלפעמים טעלין ומעמידה במקום אחר, והוכיח כן מתוספות, ע"ש. והמ"א [ס"ק לו] סתם הוכחתו. ע"ש, והפרי חדש [אות ח] הסכים עם הב"ח דלא כמ"א, ע"ש. עיין ט"ו [ס"ק ה] שהקשה על הב"י למה לא משני כפשוטה כדעת המקשן ומיירי צבית העשו לשכינה, ע"ש, וכן הוא צביר חדש ע"ש. ולא הנתי דאם כן מה היה מתפאר כל ימי הייתי מטעור ר"ל הייתי וזכר וזכר כו' מה זה וזכרות הלא יותר טוב היה אס היה מתפלל אלא הכותל וקל להצין:

ביאור הגר"א  
 [כ"ה] [נתיב י"ן והיא כו'. ורבוניהו אע"ג דבבית הכנסת איכא ברב עם הדרת מלך, תלמידי רבינו יונה [שם ד. א ד"ה אלא מינו]: [כ"ו] [נתיב] ויש אומרים כו'. תלמידי רבינו יונה [שם] בשם תוספות [רבינו ציפא], וכן משמע ש"ל ב' מה

הגהות רעק"א  
 ח [בניא קמ"ב] וקשה דבסימן רצ"ח. לא הנתי דהא אין הטעם משום בטול צבית המדרש, אלא מטעם דקדוש יותר מבית הכנסת כדאיתא בגמרא [נדרים ג. א] אוהב ה' שיעור זי"ן וכו'. ומה שבזב בשם תלמידי רבינו יונה שאין לנטול



### יורה דעה רסה מילה

### שפתי בהן שיט

### באר הגולה עם ציונים מהשיך

(יג) ב"ק שבת כ"ו. הטעם שם במרומת הדשן [סימן קטן] לאו הכל מנזיזים צנתיים, וזהו ישוע הבן בגמרא [בנא קמא פ. ה] לפירוש ר"מ י"ב [במסופות שם ד"ה ג'נ], וראיתי סמך אחר לזה ממדרש רבה פרשת אמור פרשה כ"ו [זאת י' רבי לוי אחר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקצ"ה לא תביאו לפני קרבן עד שחשבור עליו שבת, שאין שצעה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, עכ"ל. ובדרשה [סוף סימן קמ"ד] הביא מחשוב מהר"ר מנחם י"י מה שנהגים בשבת לבקר אצל החינוק הגולה, שהוא אצל על חורמו ששבת, כדאיחא פרק המפלת [נהל ג. ב. עכ"ל]:

כ"ה הר"ד אבנדרה שם [עמוד שני] על פי המדרש [פרקי דרבי אליעזר פרק ט"ו] וכן משמע בגמרא מהא דרב פפא **ס"ג** ס"ג לנחמי שהשמתה במעונו וכו', כמבואר דף ח' ע"א. וכן אמר דוד המלך ע"ה [הפ"ג ט. ה] אספו לי חסדי כורתי צרתי עלי ומה, דם מילה שהוא [זבח] [זבח] **ס"ג** למונה ימים, וכן כתב רש"י [שם] ק"ל ג ד"ה בשמחה ומסופות [שם ד"ה ש] ובשם המדרש [שם ט"ו] מהלך פרק ק"ב [אזריחא דרבן שמעון בן גמליאל כל מילה שקבלו עליהם בשמחה וכו', שבת ק"ל ע"א [ובדרשין מקרא דנבאשית כ"ה ח]:

(ט) אצל הא"ש יכול לעשות הכל בלא אשה. כ"ג (ט) נהגו המוהלים (טו) להחפול ביום המילה שנאמר [התלים קמ"ג, ה] רוממות אל בגרונם וחרז פיפיות בידם:

**י"ב** (כ"ז) **ס"ג** נהגים (ט"ז) לעשות סעודה **י"ז** ביום המילה: הגה (ט"ז) ונהגו לקחה מניין לסעודה מילה ומקרי (י"ז) סעודת מילה [מ"ח] **י"ז** וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוא (י"ז) כמנונה לשמים (ט"ז) ודוקא שנמלאו שם בני אדם מהוגנים אצל אס נמלאו בני אדם שאינם מהוגנים אין ר"ך לזכור שם. [מ"ט] **י"ז** עוד נהגו לעשות סעודה ומשה (י"ג) זליל (י"ז) שבת לאחר שטלג זכר נכנסים אצל החינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מילה: **י"ג** י"ז יום מילה שחל ביום תענית צבור הבהובים בד מתפללים פליחות ואומרים ויודו בדרכם \* ואין אומרים והוא רחום ולא (י"ז) נפילת אפים: [הגה] **י"ז** אצל אומרים אל אך אפים:

ק"ל"ו [מנהיג עשרת ימי חטונה עמוד ג'ז] אס יש מילה בין כשה לעשור אומר זכור צרית דמילה, ואל חפר, בהשקמה. וי"ל גם פומון יה איום, ואומר אבינו מלכינו, ואין אומר והוא רחום ותחנון, גם ביום גדליה צמילה, אצל אומר אל אך אפים ולמנחת, ע"כ. ובמנהג עשרה בטבת סימן **י"ט** [עמוד קמ"ח] כתב, ואומר זכור צרית דמילה ופומנו, כדפרישית לעיל, ע"כ. וכתב בהגהות שם [זאת ע"מ] וכן בכל תענית צבור, אצל למנחת אומר משום לערא דיוקא, ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואס היו שני בני נכסיות בעיר, באותו שאין מלין אומרים תחנון, והכי נהוג. וכן אין אומרים פיטום של מילה באותו בית הכנסת שאין מלין בו, מכחני מהר"א [מחמת הדשן מ"ג סימן ס"א], ע"כ. וכן כתוב בשו"ת [מהר"ם] מינן סימן מ"ג דאומרים למנחת משום לערא דיוקא, וכן הוא במהר"ל [שם ר"ש עמוד ט"ז] וכן נהגים. ולזה כהאבנדרה [עמוד שני] שכתב גם אין אומרים יענן ה' ביום צרה, מפני שהוא יוס שמחה לאצי הבן ולא יוס צרה. וכן כתוב בכלבו [סימן עג ח. ג] וגם אין אומרים למנחת, מפני שיום המילה הוא על קיום המצוה, ע"כ. ואין נוהגין כן במדינות אלו, ונראה דמקומות מקומות יש. וכן כתוב ברקא סוף סימן ק"ה במגנל"א אומרים יענן ביום המילה שיש בו חשעה פטוקים כחשעה חדשי העיבור כדאיחא בשו"ת טוב [מהל"ס פרק כ.], ובזוירמיי"א אין אומרים יענן, ע"כ. בת"ב בהגהות מנהגים [מנהגי טעם אום מן] שמלין קודם עלינו לשבת, וכן המנהג. עוד נהגו שלא לחלוק התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם אות והמילה גם כן אות:

### ציונים ארמ"א עם ציונים מהשיך

**י"ג** בן עשה מהר"ל [שם]:  
**י"ד** דברי עצמו [לדי משה סוף העינין]:  
**י"ה** [פר"א מילה וב] אודר [זרע [שם]:  
**י"ז** [רש"י] [דש"ס] [פסחים ק"ג, ז ד"ה בחרטת מילה] ותוספות **י"ז** ערבי פסחים [ק"ה, א ד"ה אין]:  
**י"ח** גם זה שם בתוספות [וכמו שכתב במהר"ן ש. ב.]:  
**י"ט** בתרומת הדשן סימן רס"ט תוספות **י"ט** חוברה [בנא קמא פ. ה ד"ה [ג]:  
**י"ט** [עמוד קמ"ד] ד"ה כתב בשם חשונת הרשב"א [ד"ה] [לחיות חיים הל"ט מה שמיטיבין נשני ומישי סימן **י"ט**]:

### ערך אהם פמהריק"ש

פ"ה בטי"ה י' ו"ל"א נפילת אפים. ועיין טור אורח חיים סימן קי"ח [קמ"ה] [עין להם שיער ד']:

### ביאור הגר"א

ולעולם לא ראינו סנדק שמהעשר. אלא המנהג הוא על פי ציו"א רבי יהודה החסיד סימן מ' ב"ה, ע"ש [ע"כ]: [מזן] [מפני י"ב נהגים יבשות כ"ו]. בפרקי דרבי אליעזר שם רבי ישמעאל אומר לא עיכב אברהם מכל אשר צוהו, וכשנולד רבי אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים, והגישו למנחה על גבי המזבח ועשה שמחה ומשחה, כמאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה במדת הבורא ומהשתה באותו היום שזכר למול את בנו באברהם אבינו, שנאמר [שם כ"א, ה] ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, וכן משמע בפרק א' דכתובה (ח' א'), ועיין תוספות דשבת ק"ל א' ד"ה שש כ"ו, ובבבא קמא [סוף] פ' א', וירוש פרק ד' דסנהדרין [ל"ב ב' ד"ה אוד]: [מח] [הנהג י"ב מ' ב' ד"ה ודוקא ב']. עיין תוספות דפסחים ק"ד א' ד"ה ואין כ"ו: [מ"ט] **י"ז** נהגו ב"ה. וזהו מה שכתבו תוספות בבבא קמא שם ד"ה לבי, ור"ה [ב' פ' ר"ש]. ועיין במדרש רבה פרשת אמור פרשה [כ' אה"ת] הנזכר לעיל [סי' ט' משל למלך כ"ו שחשבור שבת עליו כ"ו שם:

### פתחי תשובה

(טז) **יבשות סעודה**, ואם אירע סיבה שלא עשאו סעודה ביום המילה יעשו ביום אחר, חמדי דניאל כה"י. ועיין בספר [הולדות] [תוספת] שבת באר"ח סימן ר"ג [סי' ב] שכתב בהא דמנוה בו יותר מבשלוחו, ראוי ליהדר גם בסעודה ברית מילה ותחונה, ע"ש, ועיין כשער השוכה שם [סי' ב]: (י"ז) **כשנדרה כצוה**, עיין כמגן אברהם סימן [תכ"ח] [ת"ר] [סי' י"ג]: (י"ח) **כשנדרה ישיבים**, עיין באר דיטב של מהר"ט ז"ל [סי' ה] מה שכתב לכן יצוה כ"ו. ובתשובת מקום שמאל סימן פ' [י"ד] [הבט] כתב בשם ספר וס"ה ד"ה שריבט והוב [קמ"ד] ר"ה מילה ד"ה נהגים] דטוב לבטל מה שהשבש קורא על סעודה ברית מילה, כי אולי לא ילכו מטעמים המתדוים יהיה ח"ו בכלל נידה. ע"ש:

### הגהות והערות

כ"ה מוקן ע"פ מהר"ם מ"ן שם. אמנם בהגהות המנהגים דלקמן כחוב "ובפסקימ"א". ועיין ילקוט שמעוני ח"ג רמ"א חפ"ט:

(טז) **יבשות סעודה**, וכל המוחה צאל כלאו מוחה בארס לעשות מילה וכאלו גחל את המה, אס לא במקום שיש מנהג קבוע על פי חכמים, עכ"ל, [ש"ך סי' ק"ג]: (י"ז) **שבת**, נדרשה היא מחשוב מהר"ר מנחם מה שנהגים בשבת לבקר אצל החינוק הגולה, שהוא אצל על חורמו ששבת כדאיחא פרק המפלת, עכ"ל, לערא דיוקא, ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואס היו שני בני נכסיות בעיר, באותו שאין מלין אומרים תחנון, והכי נהוג. וכן אין אומרים פיטום של מילה באותו בית הכנסת שאין מלין בו, והמנהג למול קודם עלינו לשבת, עוד נהגו שלא לחלוק התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם

אות והמילה גם כן אות, [ש"ך סי' כ"ד]:

מבואר ב"ר צמח  
 בוצגו מבשר אלו, זרון ג' אלו  
 חב"ו י"ג

15

Eliyahu ben Shemuel, of Lublin

בעזה"ש"ח

ספר

# יד אליהו

## שאלות ותשובות

מאת הגאון האדיר והמובהק המפורסם בכל קצוי  
תבל, הנשר הגדול בעל כנפיים קדוש יאמרו לו

הרב ר' אליהו זצוק"ל

מק"ק לובלין יצ"ו

מספר 17



נדפס בפעם ראשונה ע"י הגה"ק המחבר  
בשנת תע"ב באמסטרדאם

ועתה נדפס מחדש בשנת תשמ"ג לפ"ק  
פה ברוקלין יצ"ו

ע"י מכון "הוצאות ספרי עתיקים"

במהדורא מצומצמת של שני מאות ספרים

הדין י"ל שני ונגוד ועוד דאי לא יאמרו דהם כלל ית  
 פריך נמנה וזה ברע כמ"ה ה"ט זב"ח סיק"ד ס"ק  
 זא"ל האיד שייך ספק ספיקא על שני הדמים  
 א"כ ה"ל ספק א' אי מותר אי אסור .  
 זה אינו דהא עב"פ הקי"מ קרוב והאסור רשות  
 וכל זה אינו אומר אש האקום ההוא כהנה  
 להניח שני זונות של רש"י והל ר"ת . אצל  
 בעקומות שרובא רובא מניחים של רש"י לנד  
 כנהוג במדינות אלו וה"ל כמו רובא נגד מיעוט  
 דהאריין כל דברים מרובא פריש ומיעוט נגד רובא  
 כמאן דליחא ותולין בשל רש"י וא"כ אסור לעשות  
 בשל ר"ת דהא רובא דאורייתא והוי כמו דאי ושלג' .

שאלה ו

שאלה ז מי שמעגה בכל יום ולפעמים רוצה  
 להסענות איהו הפסקות ב' או ב'  
 ימים ורוצה להפסיק מעבוד יום באותו יום  
 שמעגה מקודם . איך יתנה אם יאכל אחר  
 שהסללו הקלה ערבית . אם כן הרי הוא כלילה  
 של אחריו ואיך יאכל ואם יאכל טרם שמסלל  
 מנחה אם כן אינו יכול לומר ענינו בתפלתו על  
 מענייתו של יום ואם יתפלל מנחה גדולה בפני עצמו  
 על ידי שיעשה מין בפ"ע טריחא לי' מלחא טובא  
 ואין בירו להצניח בכל עת :

ואם להתפלל תפלת מנחה בפני עצמו בלא  
 מנין זה אינו נכון גם אם רוצה לילך לטענות  
 מזה אם יכול להתפלל יחידי מקודם הנכור אז לא  
 לא ילך כלל כי המשובים כבר התפללו

תשובה

זה הדין פשוט שאם קבל עליו  
 להתענות סתם אם כן מחוייב  
 להשלים עד זאת הכובים כמ"ה בס"י תקס"ב .  
 ועל כרחק ז' שמפרש בשעת קבלה עד תתייתעב'  
 דרך משל עד אחר שיתפלל מנחה או ערבית כן  
 יוכל לפרש עד איהו שעה ביום יתענה . ואז  
 יאכל טרם שיתפלל כדי שיתפלל עם הנכור דוקא  
 ובלא להתפלל יחידי כי אין להתפלל ביחיד ובפרע  
 קודם שמסללים הנכור כי אם ע"פ אונם חליש  
 לכו' כמ"ה בנרכות דף כ"ח ע"ב . או שיעבור  
 וען התפילה כמ"ה בס"י ז' ועיין בזה מש"ל בס"י  
 ז' ע"כ יאכל טרם שמסלל ואין לומר דלא יוכל  
 לומר ענינו אחר שיאכל אין בכך כלום הלא אם  
 יתפלל ואח"כ יאכל אם לא השלים תעניתו אין לומר  
 ענינו ב"כ וכן פסק הט"ו בפירות שם :

ואם יוכל להפסיק אחר תפלת ערבית דהיינו  
 שיש לו שהות שיוכל לחכול ולהפסיק מעבוד  
 יום ב"כ מותר אפילו אם כבר התפלל ערבית אין  
 בכך כלום ולא ברע מע"ה כמ"ה בס"י ר"ט ס"ט .  
 דיוכל מי שרוצה להפסיק מעבוד יום בשנת יוכל  
 להבדיל מעבוד יום ולשאות מן הכוס ואפילו התפלל  
 ערבית קודם הדלה :

אבל

שיתפלל יחידי אף שירצה לילך אח"כ  
 לבית הכנסת לשמוע קריש וקדושה  
 אינו נכון לעשות כן דמי מפיש לרחות מזה מפני  
 מזה

הא דאין לומר דהא כנסף אחר חד דמן דבנן ל"ו  
 בעוד פסקי תבואן . ולא ניקום לון קמני מ"כ פי'  
 שלא רצו לעמוד לפני כי לא היה ס"ח אך שהי'  
 להם מורה לפניו ואערו נעמד כפסק סניי  
 ולא ניקום מקמי . פי' הי"ע שהיו להם מורה  
 מפני מלכות דהו לומר שהם למעדים ולא פטורים  
 מלעמוד כי העוסק בחורה פטור מלעמוד . משמע  
 דאינו ראוי לעמוד כי לפטורים מן הדין אף  
 אם רוצה אין ראוי ולא ברצונו קלי' . מלחא  
 דאל"כ מה הועילו אלו בתקנתן שהיה להם מורה  
 ע"כ עשו עצמן כאלו למעדים דלמ"י כן דראים  
 לעמוד מפניו ויקצוף עליהם על שלא עמדו מפניו  
 ול"ל דאם מצינו הדין פטורים לא יקצוף עליהם  
 ואינם מחוייבין להתנהג בחסידות ולא יקצוף על  
 מדת חסידות דהא לאו בר הכי הוה הוי גברא  
 אלא ע"כ דאינו ראוי לעמוד :

ובזה נראה כפי לשון הש"ס בקידושין ל"ג ובירושמי  
 דאמר ר"א כלום תורה עומדת מפני  
 בנה . משמע דאינו ראוי למאן דש"ל הכי .  
 וז"ל דהנהו נמי ס"ל דעה זו דכשנאמר אין צריך  
 לעמוד ולא כחיי לליט עלה כו' או י"ל דאמר  
 כן להאי גברא דאימני כו' . הוא יסבור הדין  
 כן כי לא היה ס"ח באמת אבל באמת ס"ל כחיי  
 דצריך לעמוד הנס דפי' עוד שם שראונס היה  
 לעשות עצמן כשוכין וסרודים בהלכה כו' אבל זה דחק  
 כן כלל דרשין שייך בזה מדת חסידות כלל . ושלום  
 כ"ר אליהו מלונגין :

שאלה ה

שאלה ח סופר א' מצא רצועה א' ואינו  
 יודע אם הם מתפילין של רש"י  
 או של ר"ת אי מותר להשתמש בהן לאוהי תפילין  
 כי יש לחוש שאם מנחה ומוריון מקדושתן כמ"ה  
 בס"י ל' לענין חתיק :

תשובה

דין זה הוה ספק דאורייתא דהא  
 הקשירה מפורשת בחורה ואף  
 אח"ל דהוה רק הל"מ והרמב"ם קרי לה"מ מדרבנן  
 בכמה דוכתי וכמ"ה בס"י ד' ומי' הלא לענין  
 ספק מחמיר הוא כמו בספק דאורייתא כמ"ה בס"י  
 פ"ח ב"ד בס"י ק"ו דף ק"ז ובדים ס"י ל"ט ובנמנה  
 דוכתי קרי לה"מ ד"ת ועליון בקודם ולפינין מקרא  
 אך בכונן דין קרי ספיקי הוה לאוהי שירצה  
 שסופר כי בכל א' אעריין דלמא הם של  
 אוחו שהיו מתחילה ואף אח"ל ללא הכי דלמא  
 בני מוא דע"פ הדין כשרין כינהו . ומותר דמעלין  
 בקודם וכמ"ה אוליין לקולא אפילו בדאורייתא וא"ל  
 דה"ל ספק חסרון ידיעה דאינו נכנס בספק עמ"ה  
 בל"ת בית יתקב ספיקא בספק חסרון ידיעה כו' :  
 ועוד דהא ליכא בואן הוה דידע להכריע הדין  
 לחלטין ולא מקרי ספק חסרון ידיעה  
 ולא יחא אלא ספיקא דדינא דמקרי ספק כמ"ה  
 הפוסקים . ועוד דהא י"ל כדעת האקובלים דע"פ

ענין אחרת ובפרע שיוכל ל  
 וז"ל מ"ה בס"י ס' תקס"ב בשו  
 ביום חוסהו' מ' שיתפלל קודם  
 בתוספת טרם התפילה כדי ש  
 אחר שהסלל ענינו נתפל  
 שיתפלל . לא קשה מילי .  
 וכל להתפלל בעשרים קאמר  
 וקטר שוב כדי שיוכל  
 אם מ"ל דביחיד ו  
 ביחיד בשביל זה  
 לך דהכא דהתם כבר התעו  
 מן הכוס של דרכה ע"פ הדי  
 קצת . וח"כ יותר טוב שית  
 דה"ל כאלו פי' שלא יתענה משי  
 ור"כ ב"ה ס' תקס"ב ולבוש  
 התייר לו שלא להשלים . א  
 אינו אלא או מאוס תשובה  
 להשלים כמה שכתנו בני מי  
 קאובה  
 גמ אין שייך להסענו  
 נתפכרו עונותיו ו  
 דף נ"ח ע"ב . או הטעם מכ  
 דאין צריך להשלים אחר החו  
 להחיל להתענית ולהפסיק  
 פשיטא דאינו נ  
 ובנדון אם ילך על סע  
 קודם או יתעין  
 ואם לא ילך כלל חושש משו  
 כמ"ה בס"י רס"ה . כ"ל  
 דאין אסור מזה שיתפלל קוד  
 אינו אסור רק כשיתפלל במ  
 התפללו מטעם שכתבתי ב  
 עכ"פ מזה יותר להתפלל ז  
 כמ"ה בס"י ז' ס"ט . ועיין  
 חוקק עושה איסור לכתחילה  
 ראוי לעשות בשביל מזה א  
 שדוחין העשה דוקא בשעה ש  
 צריכים ועילה בבהרת עמ'  
 כו"ל ופ"ב דנרכות והוצא בי  
 ( ומעט זה כ"ל דאין לענ  
 ד"א אפילו כדי להתפלל  
 לפניו אי"ל לכנס בב"ה כ' ל  
 ראוי מטעם זה . דבשט  
 מתפלל . חולת זה הטעם נ  
 גם באות דרבנן דעשה דו  
 פי כל זה פשוט דאינו אלא  
 נכרבו וכו' כתבו בני ביע  
 דרבנן ועמ"ה כמ"ה בס"י  
 דאי אם יוכל להשלים ל  
 המתפלל כי מזה רבים  
 שאינו מקיים לי' למ"ע ו  
 י"ל דהיכי דע"י פשיעה  
 כמ"ה פ"ח דנחמין ו  
 אבל אם יתעין מלחא



מצוה אחרת ובפרט שיכול לקיים שניהם כמ"ל  
 וא"ל מ"ש ב"י סי' תקפ"ג בשם ת"ה דחוקת שנתענה  
 ביום מופתו ג' שיתפלל קודם החופה אם עושים  
 החופה טרם החפילה כדי שיכול לשמוע מן הכוס  
 אחר שהתפלל ענינו בתפלתו ולא יתה קודם  
 שהתפלל : לא קשה מידי מרא ד"ל דמיירי באם  
 וכל להתפלל בעשרים קאמר דאו ישתדל לעשות כן  
 ויקר עובדי שיוכל לשמוע כו' :

**ואך**

אם ה"ל דביחוד קאמר וזהירו להתפלל  
 ביחוד בשביל זה עכ"ל אינו ראוי כלל  
 להך דהבא דהתם כנר התענה ומחויב עתה לשמוע  
 מן הכוס של דרכה ע"פ הדין קצת וע"פ המנהג  
 קצת : ומ"ב יותר טוב שיתפלל כדי שיוכל לשמוע  
 דה"ל כאלו פ"שלא יתענה אשיעור וזן חפילה ואיך  
 וכ"כ הב"ח סי' תקפ"ב ולבוש סי' תקפ"ד דל"ה מי  
 התיר לו שלא להשלים : או ו"ל דהתם דהתענית  
 אינו אלא אז מאוס תאונה ואם כן איך לריך  
 להשלים כמה שכתבו בני מי שנתענה עשרת ימי  
 תאונה :

**גם**

איך שייך להתענות אח"כ : אם כבר  
 נתכפרו עונותיו וכ"מ בספר נחלת שבעה  
 דף כ"ח ע"ב : או העעם מאוס שברוח וא"כ פשיטא  
 דאיך לריך להשלים אחר החופה אבל הבא שרואה  
 להחיל להתענית ולהפסיק ורואה להתפלל יחירי  
 פשיטא דאינו ראוי :

**ובנדון**

אם ילך על סעודת מצוה ויתפלל לבדו  
 קודם או ימתין עד עת חפילת הכיבוד  
 ואם לא ילך כלל חושש מאוס דהוי כמנוחה לשמים  
 כמ"ש בסי' רס"ה : כ"ל דאסור לעשות כן כמי  
 דאיך אסור מצד שיתפלל קודם חפילת הכיבוד דזה  
 אינו אסור רק כשיתפלל בעקום הכיבוד שעריון לא  
 התפללו מטעם שכתבתי בסיומן ו' : אבל  
 עכ"פ מצוה יותר להתפלל בשעה שהכיבוד מתפלל  
 כמ"ש בסי' ז' ס"ט : ועוד דאם יתפלל תחילה  
 תיכף עושה איסור לכתחילה כשיתפלל ביחוד ואינו  
 ראוי לעשות בשביל מצוה אחרת דהא חפילו באקום  
 שדוחין העשה דוקא בשעה שצובר על ל"ת כגון כלאים  
 בצניעות ומילה בנהרס עמ"ש בירושלמי פ"ו דנויר  
 כ"א ופ"ג דנרכות והובא בתוס' פ"ו דטוה דל"ת  
 ( ומטעם זה כ"ל דאיך לעבור לפני התפלל תוך  
 ד"ל חפילו כדי להתפלל בכבוד ואם לא יעבור  
 לכניו אי"ל לכנות ב"הכ להתפלל אע"פ כן אינו  
 ראוי מטעם זה : דבשעה שצובר לכניו אינו  
 מתפלל : וזולת זה העעם היה כ"ל להמיר דאמרינן  
 גם בצאת דרבנן דעשה דרבנן דוחה ל"ת דרבנן  
 כי כל זה פשוט דאינו אלא מדרבנן וכמ"ש הראש  
 דברכו' וזהו כחבו בני ביעור חזן דרבנן ב"ט שני  
 דרבנן ועמ"ש בא"ח בס' תמ"ו סק"א וכן כלע"ך  
 דאיך אם יכול להשלים למינן וכל לעבור נד  
 המתפלל כי מצוה דרבים דחי ל"ת חפילו בשעה  
 שאינו מקיים ל"ת למ"ע ועמ"ש בס' ז' י' עוד  
 י"ל דהיכי דע"י פשיעה ל"ל ריבא עשה כו' כמ"ש  
 במ"י פ"ח דונחית ונתוס' בערבין ק' :  
 אבל אם ימתין מלהתפלל כו' אינו עושה בזה

שום איסור בעולם כי ראוי לילך על סעודת מצוה  
 אף דיוע שח"כ לא יכול לקיים להתפלל עם  
 הכיבוד מותר להתחילה מאוס דהעוסק במצוה פשוט  
 מן המצוה : וגדולה מזו ק"ל בס' רמ"ח דעותר  
 להפליג חפילו בע"ש כשהוא לרבר מצוה חפילו  
 כשיודע שריך לחלל שבת אח"כ : ע"כ כ"ל  
 דמותר לילך לסעודת מצוה דוקא אף שיודע בזה  
 דריך להתפלל יחירי וכן אם יודע שיהיה מהכרח  
 לרבר דרכת האזן בלא זיאון חפילו הכי מותר  
 לילך לסעודת מצוה דוקא : מטעם זה דהוי כעוסק  
 במצוה כו' וכ"מ קצת בס' קצ"ג ס"א אף ש"ל דיהיה  
 לריך לנטל לרבר ביו"ד כדי שלא יקפיד בע"הב  
 מותר לכתחילה לחלל אם כדמשמע בפ"ג שזכנו  
 ע"ש :

**אבר** כלע"ד ג"כ דאינו מחויב לילך שאינו בכלל  
 מ"ש ב"ד בס' רס"ה דהוי כמנוחה לשמים וזה  
 פשוט : וחפילו בכלל מצוה כל דהו נמי ליתיה  
 ונהי נמי דליחא בכלל מצוה הבאה בעבירה אם  
 ילך משום דהולך בהיתר מתחילה אבל עכ"פ איתא  
 בכלל מ"ש בירושלמי דחלה כ"ח ובשבת י"ד אם  
 עשיתן כמזאתן הרי הן מצוה ואם לאו אינן מצוה  
 זכ"ל דלא פלגי שם ה"ד שם כדנזן כמה וכ"ע  
 מורים ע"ש : וא"ל על מ"ש דבלא כעוזה מצוה  
 אינו ראוי לילך כשיודע שיהיה צריך להתפלל  
 ולברך בלא זיאון כו' והא מעשה בכל יום שהולכים  
 חפילו לטייל כמה פרסאות ומנטל מלהתפלל במינן  
 גל ימי משך עובד דרך בהכרח ואיך פוצה בזה  
 לאסור : לא דמי דהתם הולך ונוסע בשעת היתר  
 ואיך עליו שום חיוב או ואח"כ מטייל בא הספור ולא  
 עושה שום עבירה או א"ך מניעת המצוה : אבל  
 הבא צריך לעשות עבירה בפועל להתפלל ולברך  
 לבדו שהוא איסור עכ"פ דהא יכול לילך משם לכה"כ  
 א"ך קשה לו לפרוש או עפני הכיבוד ואיך יכניס  
 עצמו מתחילה לזה : וכמו"כ בית יעקב סי' להכתב  
 חילוקי דינים בזה אינם מוכרחים ע"ש : ושל' L

**שאלה ז**

**דשאלה** אם מחויב אדם להשתדל להתפלל  
 עם הכיבוד אף במקום שבה לידי  
 הספר תמוך : גם באם א"ל לו להמתין על הכיבוד  
 באיזה מקום יתפלל בביתו או בכה"כ :

**תשובה**

כלע"ד דאינו מחויב מצד הדין  
 אם לא עמדת חסידות : כמ"ש  
 בני ר"א בניטין ל"ח ובנרכות מ"ו דשחרר עבדו  
 עבדו כדי להתפלל בעשרה ופריך בניטין והיכי  
 עבד הכי ופ"א אר"י המשחרר עבדו עובר בעשה  
 ומשני מצוה שאני דחפילו לעבור בעשה מותר מאוס  
 להתפלל בעשרה וכ"פ שם הראש דמאוס איסור  
 או מצוה מותר לשחרר כו' ולא הוכיר מצוה  
 דרבים דווקא ע"ש אבל בנרכות שם משני מצוה  
 דרבים שאני ופסק שם הראש ללא איתי עשה  
 דיחיד ודחי עוזה דרבים חפילו מצוה דרבנן כגון  
 להתפלל

תת  
 סק"ו  
 דמים  
 יחוק  
 הנה  
 שכל  
 לכה  
 שש  
 זכא  
 אנה  
 לו :  
 זכא  
 ו ג'  
 יוס  
 אחר  
 ילה  
 ופלה  
 על  
 יתרו  
 זכא  
 בלא  
 דות  
 ו לא  
 עליו  
 חויב  
 עכ"י  
 כן  
 ואז  
 וקא  
 ירע  
 ליש  
 בור  
 סי'  
 וכל  
 אם  
 יר  
 ינו  
 זור  
 איך  
 ע'  
 כול  
 זלל  
 ו"כ  
 זס  
 זני

להתפלל בני זכאורה סותרים זה את זה דנגיטין  
 אמרו מצוה לבד ובכרכות א' מצוה רבנים דוקא :  
**ועל ע** לתרץ דנגיטין דס"ל להא"ם דאיידי  
 מהר עבד וא"כ י"ל דשייך בעידנא  
 דקעבד מ"ע דחי לל"ם והיינו דרך משל שהאדון  
 מצוה לקרואו בכורה או לומר קדים ולרפדו דאו  
 כשאזכרים אוחו הוא נעשה בן חורין כמשאעות  
 הפוסקים עמ"ס ב"ד סי' רס"ו סעי' ע' או י"ל  
 דאמר בפירוש כשיזכרו אוחו או יהיה בן חורין  
 ע"כ לא צריך לסדר מצוה רבנים נס לא פריך סס  
 מצוה הבא בעבירה כי מ"ע דוחה ל"ם אבל בכרכות  
 דס"ל לר"ל דעבד מעטרף בלי שחרור  
 וז"ל תרי חסר לי' ושחרר חד וליקף חד דע"כ  
 שחרור מתחילה את האחד ואז היה ראוי לזרף  
 את השני אח"כ דלא שייך צירוף אח"כ היו  
 מתחילה ע"ב"ח ונז"מ כמה קושי ודקדוקים נגמ'  
 סס ע"ג ודוק :

**וע"כ** פריך השתא והיכי עביד הכי כו' ומשני  
 מצוה שאני ופריך גזוה הבאה בעבירה  
 ר"ל דע"כ המצוה ל"ת היא העביר והצ"ע היא המצוה  
 וא"כ נראה מתחילה בעבירה שקודם לה ר"ל דלא דמי  
 לשאר דוחתי דאמרינן מ"ע דוחה ל"ת ולא שייך  
 מצוה הבאה בעבירה דהא בעידנא דחי ל"ת  
 מקיים מ"ע וילפינן לי' בן מקרא אבל דוקא  
 בעידנא דקעבד מל"ת קעבד מ"ע אבל אי לא  
 הכי לא דחי משום דהוה מה"ב . ומשני מצוה  
 רבנים שאני דאפילו דלא מקיים בעידני' מ"ע  
 הרשות בידו לזכות מל"ת . **ומזה** ראוי גדולה  
 לדברי ר"ת והוצא נז"א סימן תצ"ו בק"ב דס"ל  
 דמצוה רבנים דחי לא תעשה אפילו בעידנא  
 דלא מקיים מ"ע . וכן ילפינן מזה דמצוה  
 דרבי' אפילו שיה דרבנן דחי למצוה דאורייתא .  
 אך נראה ל"ת לא ק"ל כההיא דרי"ל דכרכות וא"כ  
 לא צריך להאי אוקרא' דתרי ענדים היו כי  
 ק"ל בזה דלא כר"ת דס"ל לזרף עבד לתעשה כדעת  
 רי"ל כמ"ס הב"י סי' נ"ה אבל עכ"פ הכרכות  
 באקוואס הס כי נכונים ומוכרחים הם לחאי  
 דכ"ד דהלכה כריב"ל לזרף ע' ועבד . ע"כ  
 פסק הרא"ש דנגיטין דנשגיל מצוה מותר לשחרר  
 ולא הוכיח על רבנים כי באמת מותר לקיים כל  
 מצוה שיהיה ע"י שדחי מ"ע מל"ת בעידנא  
 דקעבד עובר אבל הסביר דמצוה רבנים אפילו  
 דרבנן . וכן מצוה רבנים לענין דקעבד מל"ת  
 קודם קיום מ"ע דמותר הכל מוכח משובא  
 דכרכות דדחי מ"ע לל"ת אפילו דמעקר ל"ת קודם  
 מאוס מצוה רבני' : ועמ"ס חוס' פ"ק דשנת ד'הוכי  
 כו' ובעירובן ל"ב ד'הוכי א"כ מצאנן בתוס' דפסחי'  
 דף כ"ט ד'ה' א"תו כו' דמשאעות דנריהם סותרים  
 דנרי לכאורה . נמש"ל דעבד אחד לא מעקר  
 הלאו קודם לעשה כו' וז"ל ור"י מתרץ דדוקא  
 בלא תעשה דחמיר בעינן בעידנא דמעקר לאו  
 דליקיים עשה אבל עשה דחמיר דחו עשה הקל  
 כדמוכח בהשולח גבי ר"א ששחרר עבדו כו' ע"כ  
 משמע דגם עבד א' אפילו . ס"ל לתו' דהו'

דחי מל"ת קודם דמקיים מ"ע וע"כ האזכרו לעיתא  
 מאוס דמל"ת קל וא"ע הוא חמיר מיני' לכך  
 הוה דחי אפילו בעידנא דלא מקיים מ"ע .  
 ול"ק מידי דנאמת י"ל דתיבת בהשולח הוא ט"ס  
 או אישגרת לישן והל"ל הוה דרכות . ואף  
 א"ל דכניון כתבו השולח י"ל דר"ל דמוכח בן  
 כמש"ל מפרק השולח דקשה אשהו דכרכות ומנס  
 לחלק ככ"ל כך י"ל אף שהוא דוחק קצת .  
 אבל נלע"ד אף אם לא היה כונת החוס' בן  
 וס"ל דאפילו גבי עבד א' ה"ל דחי מל"ת קודם  
 דמקיים מ"ע . אפשר דלא נחמס להאי סברא  
 דכתבתי דו"ל דמצי למשכח בעבד א' בעידנא  
 כו' . אך בשני עבדים נלע"ד דלא הוה בעידנא כו' :  
**ובמ"ש** נחמס לו מש"ל בס"ו דהרשות בידעי  
 שרצה לילך לנה"כ וצריך לילך לפני המתפלל  
 דאינו ראוי מטעם דעקר מל"ת דרבנן מקמי  
 דמקיים מ"ע להתפלל עם הצבור אבל אם צריך  
 אליו לזרף לעשרה דמותר נמעקר מל"ת אע"ב  
 דעדיין אינו מקיים מ"ע . וא"ל דאני החס  
 גבי ר"א ר"ל דלא הוה סס כלל עשרה . וע"כ שייך  
 מצוה רבנים וכאן י"ל דמאז להתפלל ב' אח"כ  
 כשיסיים זה דו"ל דבינו בינו יתפרדו זה מזה ועוד  
 דהא הכא אחר ג"כ שצאלנה כולא מצא משמע דהו'  
 יכול למצוא אח"כ ואע"פי בן שחרר כו' :

**והנה** נעל מ"א הניח נצ"ע בס"ו ל' ס"ק  
 ב"ט על הר"ן : וז"ל הר"ן נפ' השולח  
 המשחרר עובר נעשה משמע ללאו עשה גמור  
 דנגמ' פרכינן מיטיבי מעשה ברא' כו' ומפרקינן  
 מצוה שאני ואז עשה גמור הוא היכי דחינן  
 עשה שזכורה משום האי מצוה (כוונתו דזו מצוה  
 דרבנן היא וכמ"ס הרא"ש וחוס') ויש מתרגמים  
 הטעם דאסור השחרור טעם מסתת חסם וכיון  
 דאיכא מצוה לאו משום חניכה דידהו קא עביד  
 וה"ל כנחשן דמי ע"כ וכתבמ"א וז"ל רא"כ מאי פריך  
 בגמ' מצוה הבאה בעבירה היא לדבריו ליכא  
 עבירה כלל ע"כ . וי"ל לשיטת הר"ן דלא רצה  
 לתרץ כמ"ס הסו' והרא"ש ע"ו ותירץ בע"א אבל  
 עכ"פ צריך לתרץ אליבא דהר"ן ג"כ ל"ל פריך  
 בהשולח מצוה הבאה בעבירה וכו' וע"כ ס"ל דדוקא  
 בכרכות שייך קושיא הכ"ל ופרוקא דרבי' רבנים שאני  
 משום דהתם בכרכות שייך לא תחנס דע"כ צריך  
 לומר דהיה איבב לעבד א' יותר מחבירו ושייך  
 לא תחנס כמ"ס שם וע"ו פריך כו' ופריך מצוה רבנים  
 שאני ומותר אפילו בזהו"ל קמידי כך נ"ל

**ומלשון** המבואר שם דנמרא ומכ"ס מלשון  
 הרא"ש מוכח דאינו אלא מידת  
 חשידות אבל פשיטא דאינו מחויב לשהיר עבדו  
 כדי להתפלל בעשרה ולא אמרו רק שלא לעבור  
 ועין התפלה בשגיל הפסח מאן כמ"ס בס"ק ח"ע"ס  
 ואפילו היכי דטריחא מלתא משמע דפטור כמ"ס  
 בס"ק דכרכות ו' ע"ג . וא"ל דאמר הכי קודם  
 שידע דהיא מצוה גדולה כו' דהא פ"ו לא פריך  
 ליה קלא על שלא התפלל בשעה שהצבור מתפללים  
 פריך

פריך לי' דהל"ל לאודיע  
 כגון להתפלל בעשרה ל  
 להתפלל עם הצבור .  
 בסו' שע"ד דמותר לטע  
 משלו לקבור אע"ב די  
 ואפשר משום מניעת ר  
 הדיו לעשות בן וכמ"ס  
 כמ"ס נא"ס סי' רס"ו ו  
 תקבל"ט לענין חול המצו  
 ובכמ"ס

**ועד** השאלה שני'  
 וא"ל לו להט'  
 מקום יתפלל סס בביתו'  
 בנה"כ כי סס התפלה  
 כמ"ס בס"ו ז' א"ס ע'  
 אעפ"כ י'  
**גלע"ד** פשוע דמנס  
 משיתפלל בו

א"ס הצבור סס בנה"כ  
 כגון באצירות תהלים  
 סס מרד ריכט דבג' וכו'  
 דכרכות דף כ"ח ע"כ  
 לפרקא דרב יוסף כו'  
 ולא מצינא א"ל אחאי  
 א"ל לא"ס"ל הוה דאר"י  
 שיתפלל תפלת מוספין  
 צלחא ביחוד א"ל ולא  
 לארס להקדים תפלתו  
 אחרת עלה אר"א בצב  
 א"ס הוה בנה"כ עם  
 וכן פסקו הפוסקים .  
 קצת אונס דאו דוקא  
 ובלא אונס פשיטא דא  
 דהי' לו אונס דחליט לבו  
 יחידי אף דסבר אע"כ  
 תפלת הצבור ולא מהג  
 הוה רק דאיסור קדימתו  
 בשעת שהצבור סס  
 להקדים א"ס י"ל או  
 וכ"כ הפוסקים . עיין  
 כמ"ס דבשגיל האונס  
 קצת כמש"ל במג"ב  
 קודם הצבור צריך להט  
 הר"ן מ"ס בנ"י בסו' ו

אי"ל להט'  
**ובאמת** לא כתבו  
 תפלתו לי'  
 בפני עצמו רק גבי  
 אחריו בפיוטים וכדו'  
 דמותר להתפלל יחידי  
 לעיניו להתפלל ולא  
 שנתוך משך ההליכה ו  
 דשות להתפלל בנה"כ ג'  
 ור"כ בעל מ'

פריך ל' דהל' לאודיע ל'י אבל מאוס הידור מאוס כגון להתפלל בעשרה לא וע"כ אצטו נלאון יחדל להתפלל עם הזכור וגדולה קרב רמ"א בי"ד בסי' ע"ז דמותר לטעא למ"ע ואינו מחויב לשכור משלו לקבור אע"ז דעופר בפועל בקום עשה ואפשר מאוס מניעת ריח דהוא מחויב קצת ע"פ הדין לעשות כן וכמ"ס בנאה דברים לחלק בזה כמ"ס ב"ס סי' רמ"ו גבי שהשיך בדרך ובסי' תקל"ט לענין חול המועד ובי"ד גבי אבל כסי' ט"פ ובנאה דוכת' :

**וע"ד** השאלה שני' אם צריך להתפלל ביחודי וא"ל לו להתקין על תפלת הזכור באיזה מקום יתפלל אם בביתו או מחויב ע"פ להתפלל בבה"כ כי אם התפלה יותר רצו' ותקובלת יותר כמ"ס בסי' ז' אם עבר ולא התפלל עם הזכור אעפ"כ יתפלל בבה"כ :

**צ"ע"ד** פאט דעצוה יותר להתפלל בביתו ביחודי משיתפלל בבה"כ קודם תפלת הזכור אם הזכור עם בנה"כ ועוסקים בשאר דברים כגון באשירות קהלים או ש"ל דהא אסור להתפלל עם מזר דינו' דבע' ובאשר אבאר בע"ה דא' בפ"ד דברכות דף כ"ה ע"ב וז"ל ר"א חליש ולא אתא לפרקא דרב יוסף כו' א"ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א"ל אמאי לא טעמית מידי ואתית א"ל לא ס"ל הוה דאר"ה אסור לטעום כלום קודם שיסתכל תפלת מוספין : איבעי ל' למד ללנוי צלותא ביחודי א"ל ולא ס"ל הוה דאר"ה אסור לו לתרם להקדים תפלתו לתפלת הזכור א"ל לאן אתער עלה אר"ה בזכור שנו פרש"י בזכור שנו אם הוא בבה"כ עם הזכור לא יקדים להתפלל וכן פסקו הפוסקים והרי לפניך אף דיש לו קצת אונס דאו דווקא מותר לו להתפלל ביחודי ובלא אונס פשיטא דאסור להתפלל יחידי אלא דהו' לו אונס דחליש לבו ומ"ה ה' לו דמות להתפלל יחידי אף דסבר אע"פ"כ אסור להקדים קודם תפלת הזכור ולא מהני ליה אונס וא"ל דלא כן הוא רק דאיסור קדימת תפלתו דוקא בבית הכנסת בשעת שהזכור עם אבל בביתו הרשות בידו להקדים אם יש לו אונס דוקא וכן האסקנא עם וכ"כ הפוסקים עיין פ"ק דברכות דף ודמוכא כמ"ס דבשני' האונס קצת דפטור כו' אף די"ל קצת כמ"ס גמרא אפורה דהמתפלל יחידי קודם הזכור צריך להתפלל בסוף ביתו וכ"ס מדברי הר"ן מ"ס בבי' בסי' קי"ד דאפילו מחמת האונס אי"ל להתפלל בזכור ע"ש :

**ובאמת** לא כחבו הפוסקים אסור היחיד להקדים תפלתו לתפלת הזכור ולהתפלל יחידי בפני פנאו רק גבי אם השעה עוברת שהזכור מאריך בפיועוים וכדומה ואף גם בשעה עוברת דמותר להתפלל יחידי כתבו האחרונים דדוקא ילך לביתו להתפלל ולא בבה"כ אם לא שיהא לחוש שחודך מעד הסליכה לביתו יעבור ומן התפלה או רשות להתפלל בבה"כ כ"כ בעל ע"ת בסי' ז' סקי"א וז"כ בעל מ"ן סקי"ד בפירוט :

**ובר** זה כ"ל הטעם דהו כמ"ס בפ"ק דברכות דף ו' ב"י מאוס כדו צר קיימת כו' ופרש"י המתפלל אחורי בבה"כ כו' נראה כבופר בתי' שהזכור מתפללין לפניו ע"כ ואף דלא דמי מאס ליה ז"ל דמזה הטעם נגעו דאל"כ אין לו סברא כ"כ או משום כבוד הזכור שהוא בניו להם כשחקקים עצמו להתפלל בבה"כ דאל"כ דהא ק"ל דמזוה להתפלל בבה"כ אפילו ביחודי כגון שנתפארר מלבא להתפלל עם הזכור אע"פ"כ כן יתפלל בבה"כ דווקא כמ"ס בסי' וצאן הוא איפכא' וא"כ פשיטא אם הוא בביתו שלא ילך לבה"כ להקדים אם תפלתו אם הזכור שפ בבה"כ ואפילו אם הוא כבר בבה"כ ואח"כ נולד לו דצריך להקדים תפלתו צריך לילך לביתו ושוב לו להתפלל עם יחידי ולא ה"ל רק מניעת הידור מאוס ומצוה מן האונס משיעשה דבר שיש ח"ו איסור בדבר והרי מצינו שהתירו מאוס הפסד ממון או טרדה להתפלל דרך הילוכו וכן בישיבה וש"ד כמ"ס בסי' ז' ד' סעי' ד' ולא הקירו מאוס הפסד ממון לעבור ואז התפלה כמ"ס בסי' ק"ח וז"ל דאינו דומה דברים מה שהו' דק למצוה מן האונס כו' דאין להחזיר בו כ"כ כמו בנזף האוזה וזה פאט' ועוד דבדרך הילוכו ובישיבה הטעם מאוס ריכול לבוין יותר לכך מותר כמ"ס ב"א בשם רש"י סקי"ד :

**ונלע"ד** דאם גלוי לכל ונראה שמתחת האונס מתפלל ביחודי ומקדים תפלתו לתפלת הזכור דמותר לו להתפלל בבה"כ עם הזכור ומצוה יותר משיתפלל או בביתו אם ידוע מאנס ולא שיך טעמא דכתיבנא' והארכתי קצת אף שהוא פאט' על שראיתי זה בעיני קצת כמו דבר תאוה ואינם כוהנים כן בע"ה וי"ל בידם עיין בנ"ט בית יעקב בסי' קל"ו שהחזיר אפילו באשירת סהלים לומר ביחודות ומכ"ס בשאר שבתות ותחנונים ש"ל ביחודות ואינו מוכרח מאוס דכל מה שאמרו שיסתכל עם הזכור לא קאי רק על תפלת י"ח וכל הטעמים שכתבתי אינו שיך אלא בתפלת עמידה וכן כוהנים היחיד וכל"ע עוד דאפילו מה שאמרו גבי המתפלל אחורי בבה"כ לא שיך אלא דוקא כשהזכור מתפללים י"ח והוא ב"כ מתפלל י"ח דשיך כל האבואר שם אף שאין ל' ראוי מוכרח ע"כ אף מסברא נראה כן והלאה כדו ב"י קיימת קמא מרך משמע דנעמידה אינוי ושל"כ כ"ד אליהו עלונולין

שאלה ח

**שאלה** מאי דק"ל סתה רביעין וין אליהו יתפלל כמ"ס בסי' ז' מי שסחה דגש או שאר דברים המסתכרים כגון י"ש וכדומה אם צריך דוקא רביעיית כמו בין ואי רביעיית אסור בכל מיני תפלה החוקים :

**תשובה** בלע"ד דנתפילה אינו נאסר אלא מיני מסכרים רק יין אם לא שהוא ב"כ שיכור שאינו יכול לדבר לפני האלך דלא ודאי

יכול למישר  
יני' לך  
ר"ע  
הוא ט"ס  
ואף  
ימוכה כן  
וח ומכס  
קצת  
וחוס' כן  
מ קודם  
וי סברא  
בעידתא  
ינא כו' :  
ז ביד מי  
המתפלל  
מקמי  
זם צריך  
ת אע"ב  
כי התם  
כ"כ שיך  
אח"כ  
זהו העוד  
אע"הי'  
מ' ס' ק'  
השונח  
נמור  
פרקיין  
דחיין  
וו מצוה  
תכונים  
וכיון  
עניד  
פריך  
ליכא  
א.רצה  
א.אבל  
פריך  
דדוקא  
ז.אנני  
ז.צריך  
ז.שיך  
ז.רבים  
מלאן  
מיתת  
עבדו  
עבור  
ע"ש  
כמ"ס  
קודם  
פריך  
עללים  
7

20

Pameran ts'lik Aryeh  
=

ב"ה

ס פ ד

# ע מ ק ב ר כ ה

על עניני ברכות ותפלות ומוצות השייכות להן  
וגם על מוצות זמניות

כולל

חידושים וחידושי דינים ביאורים והערות בענינים אלו

אשר חנני ד' בשבתי פה בארץ הקודש  
בעיר פתח תקוה ת"ו  
אר"י ביר זאב פומרנצ'יק

21

אתה ה' אלקינו מלך העולם גומל חסדים טובים, מטעם הנ"ל.

ונראה, דאפי' אם בעלמא בתמימה בלי פתיחה ג"כ יוצאים ידי הברכה, הכא שאני. דהרי עיקר הברכה היא על הפרט של העברת שנה, וע"כ אם אומר החתימה ביהוד עם הפתיחה או גם החתימה היא על פרט זה של העברת שנה, וגומל חסדים" פירושו החסד של העברת שנה. אבל אם אומר החתימה לבד, או אין כאן ברכה על הפרט של העברת שנה.

וכן יש לעיין בברכה, המעביר שנה, לכאורה אם לא יאמר כל פתיחת הברכה רק החתימה לבדה, הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, דיצא בזה, לפ"מ שפסק הגר"א באו"ח סי' נ"ט כדעת הרשב"א דהעיקר תלוי בחתימת הברכה, וכן בה"י רעק"א בסי' קפ"ז הביא דעת הרמב"ן במלחמות דפתיחה בלי חתימה או חתימה בלי פתיחה יצא בדיעבד וכדעה קמייאת בשו"ע שם: וא"כ לכאורה קשה, למה אינו יוצא נמי ידי ברכת, המעביר שנה" ע"י מה שאומר בתפלה, גומל חסדים טובים" דהוי ברכה בשם ומלכות, וכאלו אמר, ברוך

ברכת פסוקי דזמרה

מברכין על שמע, עכ"ל, הרי שמוחר להפסיק אחר ישתבח באמירת הסירה. אמנם נראה דשאני שירת הים, כיון דהא דאסור להפסיק אחר ישתבח אינו אלא מטעם שתקנו שיוסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל, כמבואר בטור, וע"כ שירת הים, דהוי נמי סדור שבחים, אין זה הפסק; משא"כ ב, שיר המעלות ממעמקים" דהוי דברי בקשה ותפלה. וצ"ע.

איתא בירושלמי: השח בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. והמג"א בסי' נ"ד נשאר מזה בצ"ע על מה שכתבו המקובלים לומר בעשיית, שיר המעלות ממעמקים" בין ישתבח ליוצר וקשה הא הוי הפסק. אך לכאורה רא"י לדבריהם ממה שכתב הרמב"ם בפ"ז כה' תפלה הי"ג: יש מקומות שנהגו בהן לקרות בכל יום אחר שמברכין ישתבח שירת הים ואח"כ

ברכות קריאת שמע

[א

דאיתא בברכות ד' ד': א"ל ר"י לר' נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלוויי א"ל לא יכילנא א"ל לכנפי למר עכרה וליצילי א"ל טריחא לי מילתא. ואם נימא דהוי חיוב מצוה ככל המצות המחויבות, כה טענה היא זו טריחא לי מילתא, הא חייב אדם להשתדל ולטרוח במצות אפי' אם קשה לו הדבר [ואולי משום בטול תורה]. וע"כ מוכח מזה דתפלה בצבור מצד עצמה אינה מצוה, ולפיכך אין שוב חיוב להתפלל עם הצבור, אלא כיון שאין תפלת היחיד נשמעת בכל עת אלא בצבור, ולפיכך צריך האדם להשתדל להתפלל עם הצבור כדי שתקובל תפלתו. וזהו כל הענין של תפלה בצבור. וכן מבואר הוא בלשון הרמב"ם רפ"ח מתפלה וד"ל: תפלת הצבור נשמעת תמיד ואפי' היו בהן חוטאים אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הצבור ולא יתפלל יחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הצבור. עכ"ל. וליבנו זה: ולא יתפלל יחיד כ"ז שיכול להתפלל עם הצבור, מורה להדיא, שאינו חיוב כלל, אלא השתדלות שתקובל תפלתו. ולפ"ז נראה שאין כאן שום היתר להפסיק

76 בשו"ע סי' ס"ז פסק, דמותר להפסיק באמצע ק"ש וברכותיה לקדיש וקדושה וברכו. וטעמא, דאם פוסק לשאל מפני כבוד בני"א ק"ו מפני כבוד הקב"ה. וכתב המג"א, דמה"ט אם שמע קול רעמים יפסיק ויברך, וה"ה לכל מצוה עוברת. וה, תבואות שור"י חולק עליו בזה. אך זהו באמצע הפרק, אבל בין הפרקים משמע מח"א דמותר להפסיק לכל מצוה עוברת. ונסתפקתי, לענין תפלת ערבית, אם עומד באמצע ק"ש וברכותיה, או בין הפרקים, והצבור כבר עומדים להתפלל י"ח, לפ"מ שמבואר בסי' רל"ו דמכוס תפלה בצבור נדחה סמיכת גאולה לתפלה, אם מותר להפסיק להתפלל עם הצבור. ולכאורה היה נראה דמותר, כיון דמותר להפסיק לכל מצוה עוברת; ועוד, דהא כתב המג"א בסי' ק"ט דתפלה בצבור עדיפא מקדיש וקדושה, ואם מפסיקין לקדיש וקדושה כ"ש לתפלה בצבור. אך האחרונים פליגי ע"ז וסברי דתפלה בצבור גרע מקדיש.

אמנם אשר נ"ל בזה, דבאמת תפלה בצבור אינו כלל חיוב מצוה ככל מצות דרבנן. וראיה לזה מהא

ח עמק ברכות קריאת שמע, קריאת שמע ברכה

באמצע ק"ש וברכותיה לתפלה בצבור מטעם כבוד שמים, כיון שתפלה בצבור מצד עצמה אינה מצוה, אלא מטעם שתקובל תפלתו, א"כ הוי ענין עצמי ואינו שייך כלל לכבוד שמים.

שוב מצאתי בסי', וריעות האוהל" על ס', אוהל מועד", בגדון אם יקרא שמע כוותיקין לא יהיה לו צבור להתפלל אז איזה מהן עדיף, שכתב שם וז"ל: תפלה בצבור אפי' מדרבנן לא מצינו שגזרו בה שצריכה להיות בצבור כמו יתר מצות דרבנן אשר ציוו עליהן הגם כי באמת גדלה מעלת התפלה בצבור כי הן אל

כביר לא ימאס מ"מ אינה מהמצות המחויבות. והרב ..חות יאיר" בסי' קי"ד לא רצה להחיל אפי' אמירה לגוי בשבות דשבות כדי להתפלל בצבור. והגאון מהר"מ חזן ז"ל בסי', כרך של רומי" כתב וז"ל: ענין תפלה בצבור אין לה זכר בין המצות ואפי' מדרבנן ודי לנו מאי דאתמוהי קמתמה ר' נחמן מארי דתלמודא לר"י בברכות ד' ז' כשא"ל שיתפלל בשעה שהצבור מתפללים א"ל מאי כולי האי והכי הלכתא דבצבור אין מצוה בדבר כאשר הארכתי במ"א ועיין, בית אלקים" להמבי"ט. עכ"ל. הרי להדיא כמש"כ ומהראיה הנ"ל מההיא דברכות.

ב

מה שמשנין החתימה של סוף ברכות ק"ש דערבית בין חול לשבת, הוא עפ"י הירושלמי, כדאיתא בטור סי' רס"ו.

ונראה, דאם טעה וחתם, שומר עמו ישראל" בשבת כבחול דיצא בדיעבד [שוב ראיתי שכן כתב המ"ב שם ב"ס הפמ"ג], ואין זה משנה מטבע הברכה, כיון דבחול כך נתקנה, וראיה לזה, דהא הביא הטור שם

דבטיליטולא אין נוהגין לשנות ואומרים גם בשבו כבחול. וכן אם טעה בחול וחתם, הפורש סוכת שלום" כבשבת נראה ג"כ דיצא מהטעם הנ"ל; ועוד, דהו כתב הריטב"א במגילה ד' י"ח סמורו וגם הרמב"ן הי נוהגין גם בחול לחתום, הפורש סוכת שלום" כבשבת שהיו אומרים דעיקר נוסח הברכה כך היא נתקנה, ומו ששינו נוסחה בחול אין זה אלא מפני הפסוקים שי יראו עינינו" שהוסיפו. יעו"ש.

קריאת שמע

א

ברכות ד' ס': ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה.

כתב הר"ף וז"ל: מיהו לית כל אינש יכול לכווני ולמעבד כהא מלתא ואפי"ה מצוה למיקרי קודם הנץ מעט כדי שלא יתפלל אלא לאחר הנץ החמה שנמצא מתפלל ביום ואע"פ שאינו עם הנץ דוקא. עכ"ל.

עיי' ברבינו יונה שהאריך לבאר דומן ק"ש לכתו. לה הוא עד הנץ החמה, וע"כ כתב בכוונת הר"ף, דותיקין, מפני שהיו משערין בדקדוק, היו מצמצמין שמיד כשיגיעו ל"גאל ישראל" תהיה הנץ החמה; ושאר בני אדם אינם בקיאין לשער כל כך ואם יבואו לצמצם

שמה יטעו ותנן החמה קודם ק"ש ויעבור הזמן ק"ש דלכתחילה, וע"כ יקדימו מעט בענין שיוכלו לכל הפחו לקרוא קודם הנץ פרישה ראשונה. ולענ"ד דבריו תמוהים, דהרי בלשון הר"ף מבווא להיפור, דעיקר הדין נץ החמה אינו אל מ"סום התפלה, שהרי כתב: ,,מצוה למיקרי קודם הו מעט כדי שלא יתפלל אלא לאחר הנץ החמה שנמצ מתפלל ביום", וא"כ אדרבה צריך לאחר עד סמ להנץ כדי שבדאי לא יתפלל אלא ביום, וזהו סכו קודם הנץ. מעט" דוקא; אבל מ"סום ק"ש לא חיישי כלל אפי' תאחר אחר הנץ, ודלא כדבריו של ר' שו"מ בחי' רעק"א שעמד בזה.

ב

ברכות ד' י"ג: ת"ר שמע ישראל וגו' זו ק"ש של ר"י הנשיא וכו' בר קפרא אומר אינו תוור ייבאר ר"י דררי אומר תוור ונומרה א"ל בר קפרא

לאהדורי כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה. ופרשי בזמן ק"ש. הנה משמע, דמצות זכירת יצ"מ דאורייתא אי